Časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu 3/2001

Rozmer

cena 29,– Sk

Otrokmi falošnej nádeje

Kult svätého Grálu

Zlaté vajcia od Sái Bábu

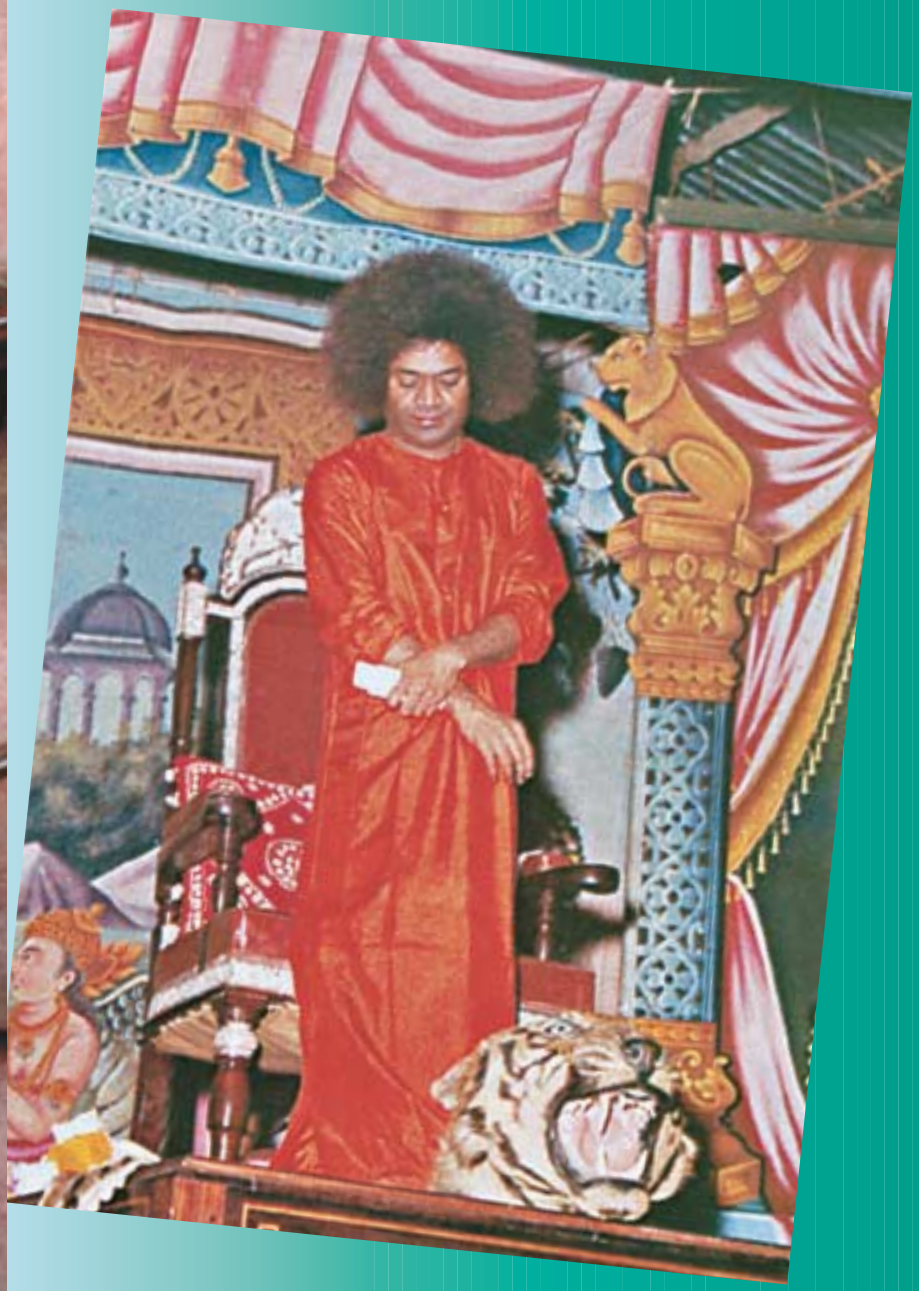

Sexualita a transcendencia

Dôležité upozornenie

Dovoľujeme si upozorniť všetkých našich čitateľov, aby predplatné za časopis Rozmer uhrádzali výhradne priamo redakcii – a to buď poštovou poukážkou vloženou v časopise, alebo bankovým prevodom na číslo účtu (Tatra banka, a. s.): 2621022295/1100. V prípade, že ste predplatné uhradili inej osobe, ktorá sa vydávala za sprostredkovateľa, prosíme vás, aby ste nás o tom upovedomili.

Takisto objednávky časopisu vybavuje výlučne redakcia. Časopis Rozmer si môžete objednať troma spôsobmi:

1. písomne na adrese:
   Redakcia časopisu Rozmer, Svoradova 3, 811 03 Bratislava 1;
2. telefonicky na čísle: 02/544 30 960; alebo
3. e-mailovou korešpondenciou na adrese: `rozmer@sekty.sk`.

Redakcia nepoverila nikoho, aby pre ňu sprostredkúval objednávky; ak si teda objednáte Rozmer iným ako jedným zo spôsobov uvedených vyššie, nezaručujeme, že bude vaša objednávka včas alebo vôbec vybavená. Keď poznáte niekoho, kto možno z tejto príčiny časopis – napriek tomu, že si ho objednal – nedostal, prosíme vás, aby ste ho na to upozornili. Ak sa obráti priamo na redakciu, jeho objednávka bude obratom vybavená.

Ďakujeme za porozumenie.

Predplatné na rok 2001

Predplatné Rozmeru na rok 2001 (4 čísla) je **136 Sk**. Po objednaní vám pošleme časopis s vloženou poštovou poukážkou. Keď ju uhradíte, budeme vám ho celoročne pravidelne zasielať na vašu adresu. Vo vlastnom záujme preto uvádzajte presné údaje, prípadne nám zmenu adresy včas nahláste.

Redakcia do každého výtlačku automaticky vkladá objednávkový lístok a poštovú poukážku. Robí to aj preto, aby si prostredníctvom čitateľov mohli i ďalší záujemcovia objednať náš časopis. Ak ste predplatné na tento rok už platili, považujte uhradenie poštovej poukážky za bezpredmetné.

Sú však i takí čitatelia, ktorí nám predplatné na rok 2001 ešte nepoukázali na náš účet. Žiadame ich preto, aby nám oznámili, či majú záujem o odber Rozmeru, inak to budeme považovať za vypovedanie objednávky a ďalší odber im pozastavíme. Zostane im však povinnosť uhradiť všetky dodané predošlé čísla Rozmeru.

Ďakujeme za porozumenie.

Oznam pre predplatiteľov

Predplatiteľov, ktorí z akýchkoľvek príčin nedostali niektoré z objednaných čísel Rozmeru, prosíme, aby sa obrátili priamo na našu redakciu, najlepšie telefonicky na čísle **02/5443 0960**. Keď nám posielate platby za časopis bankovým prevodom, zašlite nám vašu objednávku i písomne a uveďte všetky potrebné údaje – najmä počet výtlačkov a čísla časopisu, ktoré si objednávate, a vašu presnú adresu. Stáva sa nám totiž, že v údajoch, ktoré nám banka na bankových výpisoch poskytne, nie je uvedená presná adresa platcu, a preto z nich nemožno zistiť, kam a ktoré čísla máme predplatiteľovi zaslať. Potom je problém objednávku vybaviť.

Upozorňujeme tiež, a zároveň vás prosíme, aby ste si čísla z rokov 1998 až 2000 už neobjednávali, lebo sú vypredané. Čoskoro však budú prístupné na našej pripravovanej internetovej stránke `www.rozmer.sk` v digitálnom formáte pdf. Po stiahnutí si tieto dokumenty môžete prečítať a vytlačiť pomocou zadarmo šíreného softvéru Acrobat Reader od firmy Adobe.

Objednávky predplatného prijíma výhradne redakcia!

Mladá mormónka ponúka úsmev a učenie svojej Cirkvi Ježiša Krista svätých neskorších dní
Foto: A. MRÁKOVÁ

Početné, ustavične vznikajúce kulty čoraz väčšmi pútajú našu pozornosť. O tomto novodobom aktuálnom fenoméne sa môžete bližšie dočítať v príspevku *Otrokmi falošnej nádeje* na str. 18 – 21.

Rozmer

– časopis pre kresťanskú duchovnú orientáciu

Vychádza štvrťročne
Vydavateľ: Ekumenická spoločnosť pre štúdium siekt pri Ekumenickej rade cirkví v SR
Šéfredaktor: Mgr. Boris Rakovský
Grafický redaktor: Mgr. Gabriel Martinický
Jazyková redaktorka: PhDr. Alžbeta Mráková
Adresa redakcie: Svoradova 3, 811 03 Bratislava 1
Tel.: 02/544 30 960; 544 31 468
E-mail: `rozmer@sekty.sk`
Tlač: LÚČ – vydavateľské družstvo Kozičova 2, 841 10 Bratislava – Devín
Registračné číslo: MK SR 1754/97
ISSN: 1335-2660
Uzávierka čísla: 15. októbra 2001
Cena: 29,– Sk
Časopis vyšiel s finančnou dotáciou Ministerstva školstva Slovenskej republiky

Fotografia na obálke:
Sái Bába (foto archív)

Obsah

2 Fanatizmus verzus oddanosť
Biblické slovo

Report *(ďalej str. 6, 21, 26 – 28)*

3 Kresťanský zen je ako „kočkopes“
Rozhovor s pastorom E. Potterom

5 Centrum oficiálne otvorené
O otvorení Centra pre štúdium siekt

7 Kult svätého Grálu

10 Zlaté vajcia od Sái Bábu

14 Sexualita a transcendencia

18 Otrokmi falošnej nádeje (1)

22 O zásadách psychomanipulácie

27 Rozporuplné názory v období vrcholného stredoveku (3)
Míľniky dvoch tisícročí

Editorial

V súvislosti so samovražednými teroristickými útokmi v USA si dnes ľudstvo možno väčšmi ako inokedy uvedomuje, čo je to náboženský fanatizmus. Pýta sa na jeho korene, obáva sa nenávisti, ktorú v sebe ukrýva, má strach z jeho ďalších nástrah. Tí hĺbavejší sa mu chcú dostať na koreň, chcú pochopiť príčiny jeho krajne patologických prejavov. Čo človek cíti, nad čím premýšľa a aká sila ho ženie, aby vykonal takýto obludný čin? Aká sugestívna dokáže byť pre človeka idea či vízia, za ktorú takýmto brutálnym spôsobom položí na oltár pomyselnej spravodlivosti vlastný život? V takýchto vypätých okamihoch nám mysľou prebehne viacero znepokojujúcich otázok. Pochopiteľne, môžu byť aj určitou katarziou. Nabádajú nás na zamyslenie nad naším každodenným životom a jeho smerovaním. Nie sú podobné fanatické postoje aj v nás? Nevybuchujú míny nenávisti a sebectva aj v našich srdciach? Nie sme často presvedčení, že iba naša pravda má právo na existenciu?

Výnimočnosť je príznačnou vlastnosťou každého náboženstva, no nielen jeho. Jej prejav nachádzame takisto v politických stranách, obchode, ba takmer vo všetkých sférach ľudskej činnosti. Človek musí mať nejaký systém hodnôt, ktorý vyznáva, a ak by nebol presvedčený o jeho výnimočnosti, bolo by to pochybné. Avšak ako vo všetkom, aj tu je veľmi dôležitá miera a usmernenie. Obzvlášť to platí pre náboženské idey a city, ktoré sa dajú azda najväčšmi zneužiť. Vidíme to aj na pozadí mnohých deštrukčných kultov, ktorých členovia na pokyn svojho vodcu – vizionára – spáchali kolektívnu samovraždu. Samozrejme, nielen u nich možno pozorovať fanatizmus. Ten je každodennou súčasťou prakticky všetkých náboženských siekt a je podstatou ich systému. Na ňom sú založené metódy náboru, techniky ovládania mysle a vôle členov, ich niekedy až nadľudské nasadenie, ale i postoje. Skutočnosť, že takýchto kultov všade vo svete pribúda, iba zväčšuje živnú pôdu fanatizmu. Tomu sa predovšetkým darí tam, kde existuje závislosť – bezvýhradná a často slepá závislosť od tých, ktorí zo svojich stúpencov robia bezduché, hoci na prvý pohľad šťastne vyzerajúce nástroje ich osobných chúťok.

Ale nerád by som končil pesimisticky. So všetkými čitateľmi sa chcem podeliť o radosť, že sme za účasti predstaviteľov KBS a ERC prednedávnom oficiálne otvorili v Bratislave na Svoradovej ulici (kde sídli aj naša redakcia) Centrum pre štúdium siekt. Dúfam, že aspoň malou mierou prispeje k tomu, aby ľudia boli k sebe tolerantnejší a pripravenejší čeliť novodobej hrozbe – rozmáhajúcemu sa náboženskému fanatizmu.

BORIS RAKOVSKÝ
šéfredaktor

Fanatizmus verzus oddanosť

„Keď sa rozodnilo, Židia sa zišli a kliatbou sa zaprisahali, že nebudú ani jesť, ani piť, kým Pavla nezabijú. Účastníkov tohto sprisahania bolo vyše štyridsať. Prišli k veľkňazom a starším a povedali: Zaviazali sme sa prísahou a kliatbou, že nič nevezmeme do úst, kým Pavla nezabijeme. Teraz vy spolu s Veľradou požiadajte veliteľa, aby ho priviedol k vám, ako keby ste chceli dôkladnejšie vyšetriť jeho prípad. No my sme pripravení zmárniť ho skôr, ako sa priblíži.“

(Sk 23, 12–15)

Evanjelista Lukáš nám tu zaznamenáva precízne pripravovaný útok fanatikov proti jedinému odpadlíkovi. Títo Židia boli presvedčení, že nadišiel čas konať voči Pavlovi – bohorúhačovi, voči odpadlíkovi, ktorý odvádzal dokonca aj iných od správnej, tradičnej viery. Sú ochotní položiť svoje životy v boji proti nepriateľovi. Správnosť odhodlania je utvrdená prísahou a súhlasným vedomím najvyšších náboženských autorít.

Na druhej strane však stojí osoba apoštola Pavla, ktorý je tiež ochotný trpieť väzenie, ba aj podstúpiť smrť za svoje presvedčenie, za svoju vieru – rovnako ako Židia, ktorí sa chystali usmrtiť Pavla. Tí sú v našich očiach náboženskí fanatici; naproti tomu Pavla pokladáme za hrdinu, ktorý je oddaný Ježišovi Kristovi.

Kadiaľ teda prechádza deliaca hranica medzi fanatizmom a oddanosťou? Tak znie aktuálna otázka aj dnes, keď sme konfrontovaní so samovražedným terorizmom.

Bezvýhradná oddanosť správnej veci je a bola vždy hrdinstvom. Najmä ak si vyžiadala aj obeť vlastného života. Ale oddanosť komukoľvek a čomukoľvek prerastá vo fanatizmus, ak v konflikte nehľadá najprv cestu zmierenia, pravdivosti, spravodlivosti, ak jej najhlbšie motívy nevychádzajú z lásky a nehľadajú dobro blížneho. Fanatizmus sa stáva nebezpečným, lebo prijíma zásadu, že cieľ posväcuje prostriedky. Oproti tomu oddanosť vie, že určité morálne hranice sú neprekročiteľné.

Voči fanatizmu nie je imúnne žiadne náboženstvo, ba naopak – zo všetkých druhov fanatizmu je najnebezpečnejší práve ten náboženský. Fanatizmus a terorizmus v očiach verejnosti diskreditujú uznávanú oddanosť. Zásadoví ľudia sú potom poľahky pokladaní za fanatikov. Avšak ľudstvo i kresťanstvo potrebuje i dnes Pavlov – ľudí ochotných trpieť za svoje správne presvedčenie, ktorí sa ale nestanú agresívnymi fanatikmi.

Židom sa ich fanatické plány nevydarili. Ani najprepracovanejšie a najúskočnejšie ľudské plány nemôžu vyjsť, keď sa proti nim postaví Boh.

ONDREJ GARAJ

REPORT

Projekt R.A.S.T. zamietnutý

Dňa 28. augusta sa minister školstva M. Ftáčnik opäť stretol s predstaviteľmi KBS a ECAV na Slovensku vo veci zavádzania jogových cvičení prostredníctvom projektu R.A.S.T. do škôl. Na rokovaní, na ktorom sa zúčastnil predseda KBS biskup F. Tondra, predseda komisie pre katechizáciu a školstvo pri KBS biskup R. Baláž a biskup ZD ECAV na Slovensku I. Osuský, minister oznámil svoje rozhodnutie, že projekt R.A.S.T. sa nebude uplatňovať vo vyučovacom procese na základných a stredných školách. Dôvodom na stiahnutie projektu boli aj stanoviská odbornej komisie, ktorá zasadala na pôde MŠ SR 27. augusta, ako aj posudky, ktoré ministrovi školstva v sprievodnom liste zaslali predstavitelia KBS, ECAV na Slovensku a ERC v SR. Najväčšie výhrady voči projektu R.A.S.T. sa týkali predkladateľa projektu – spoločnosti Joga v dennom živote a metodického spracovania projektu.

Minister školstva M. Ftáčnik v závere rokovania navrhol vytvoriť komisiu, ktorá by pracovala na novom projekte zdravotných cvičení pre deti a navrhol, aby KBS, ECAV na Slovensku a ERC v SR určili do konca septembra svojich zástupcov do tejto komisie. Predstavitelia cirkví túto možnosť spolupráce uvítali. Diskusia o možnom zapracovaní jogových cvičení do nového projektu zdravotných cvičení pre deti a mládež bude však podľa slov ministra pokračovať.

O záveroch rokovania zástupcov médií informoval spoločne s predstaviteľmi cirkví minister M. Ftáčnik, ktorý oznámil, že aj na základe posudkov rozhodol, že projekt R.A.S.T. sa nebude uplatňovať na základných a stredných školách v SR. Biskup F. Tondra zasa zdôraznil, že cirkev nie je proti relaxačným a rehabilitačným cvičeniam, ale má výhrady proti tomu, aby niesli názov jogové cvičenia. Podľa biskupa R. Baláža cieľom cirkví nebolo obraňovať katolícku alebo evanjelickú vieru, ale zachovať ľudské práva. Každý rodič má predsa právo vedieť, k čomu v škole vedú jeho dieťa. Poukázal na veriacich rodičov, ktorí formou petície prejavili protest proti projektu R.A.S.T. a adresovali ho na MŠ SR. Počet petičných hárkov sa odhaduje približne na 80 tisíc.

Biskup I. Osuský zdôraznil, že na rokovaní s ministrom školstva išlo o spoločnú vec, „nájsť adekvátny spôsob uplatnenia prvkov v telesnej výchove, ktoré by napomáhali fyzický rozvoj a upevňovanie zdravia detí. Cirkvi v tomto smere nemohli mlčať, aj keď otázka jogy rozvírila spoločenskú hladinu. Kresťanské cirkvi museli vyjadriť svoje jasné stanovisko. Joga, to je systém, ktorý pod pláštikom istých cvikov prináša cudziu kultúru, filozofiu, pohľady, ideológiu alebo náboženstvo“ – uviedol I. Osuský.

Na stretnutí minister školstva a biskupi diskutovali aj o návrhu MŠ SR, aby sa vytvorila komisia so širšou účasťou odborníkov, ktorá by vypracovala nový projekt. Ministerstvo školstva chce tak rozšíriť ponuku nepovinného predmetu pohybová príprava a vypracovať nový projekt, v ktorom sa bude uvažovať aj o využití jogových cvičení a o ďalších návrhoch, ktoré predložia odborníci. Rodičia si na báze dobrovoľnosti budú môcť zvoliť účasť detí na tomto predmete. V komisii, ktorá projekt pripraví, by mali byť odborníci z ministerstva zdravotníctva, Fakulty telesnej výchovy a športu UK a pedagógovia, ktorí pôsobia priamo na školách v oblasti telesnej výchovy. Nový projekt by mal deťom ponúknuť ďalšie alternatívy na zlepšenie ich zdravotného stavu. Cirkvi tiež nominujú svojich zástupcov, ktorí budú vyjadrovať ich spoločný názor. Komisia by sa mala sformovať do konca septembra. Minister je však i naďalej presvedčený, že existujú prvky jogy, ktoré môžu byť zo zdravotného hľadiska pre deti prospešné.

(ebach, ek)

Kresťanský ZEN JE ako „kočKOpes“

Ellis Potter je dnes pastorom kresťanského zboru vo švajčiarskom Bazileji, avšak jeho duchovná cesta sa začala pred takmer tridsiatimi rokmi na úplne inom mieste pomyselnej duchovnej mapy. Pätnásť rokov bol zenbudhistom, z toho rok prežil v rúchu zenbudhistického mnícha. Kresťanom sa stal až po dlhšom pobyte v komunite v L'Abri, ktorú viedol Francis Schaeffer. Ellis ešte niekoľko rokov po svojej konverzii pracoval v tomto kresťanskom spoločenstve, neskôr – už ako pastor – začal prednášať na rôznych miestach sveta o spiritualite a umení. Jedno z takýchto podnetných stretnutí sa konalo vlani v Bratislave, kde Potter na požiadanie Stredoeurópskej nadácie viedol seminár, ktorého súčasťou bola prednáška o protikladoch zenovej a kresťanskej spirituality. Na túto tému sa začal odvíjať aj náš rozhovor podoprený nielen Ellisovými bohatými poznatkami, ale najmä jeho živou osobnou skúsenosťou.

Záujem Západu o východné náboženstvá ustavične narastá. Konkrétne to badať na príklade narastajúcej popularity budhizmu a jeho rôznych smerov a škôl. Čo vás priviedlo k tomu, aby ste sa stali zenbudhistickým mníchom? Ako by ste s odstupom času hodnotili pozitíva a negatíva tejto skúsenosti?

Ako mnoho mladých ľudí i ja som úprimne hľadal pravdu vo viere, že ma vedie Duch Svätý. Zenbudhizmu som sa začal venovať možno preto, lebo som si myslel, že zenbudhisti sa na rozdiel od kresťanov zaujímajú o absolútne hodnoty, o absolútno, čo sa mi v tom čase zdalo objavné. Zenbudhizmu som sa aktívne venoval asi pätnásť rokov, no mníchom som bol iba rok (1974) v kláštore v horách južnej Kalifornie. S odstupom času môžem tieto roky hodnotiť v určitom zmysle ako stratené. Biblia to výstižne nazýva rokmi, „ktoré zjedli kobylky“. Avšak Božie slovo dáva i prísľub, že pre toho, kto miluje Boha, sa nakoniec všetko obráti na dobré, a preto ani obdobie, ktoré som aktívne prežil ako zenbudhista či ako zenbudhistický mních, nebolo v konečnom zmysle v Kristovi strateným časom. Túto moju skúsenosť, a azda aj takto získané poznatky, môže Boh použiť v živote mnohých ľudí. Jednak aby som im lepšie porozumel, no môžem aj vydať svedectvo budhistom alebo tým, čo vyznávajú iné náboženstvo.

Čo spôsobilo, že ste odložili rúcho zenbudhistického mnícha a odišli z kláštora?

Skutočnosť, že som sa stal kresťanom – uveril som v Ježiša Krista a prijal som ho. Moju duchovnú premenu nespôsobila žiadna konkrétna udalosť či človek, aj keď možno viacerí mohli mať na to nepriamo vplyv.

Ako by ste v krátkosti charakterizovali podstatnú odlišnosť v spiritualite zenu a kresťanstva?

Odlišnosť medzi týmito učeniami spočíva najmä v tom, že pre zenbudhizmus je absolútno neosobné, absolútno Biblie je osobné a vzťahové. To je skutočnosť, v ktorej ja som, a v ktorej existujem. Absolútno v kresťanstve je preto absolútno moje. Absolútno zenbudhizmu je intelektuálne prijateľné, avšak nie je to konzistentné s tým, kým som.

Niektorí západní kresťania, dokonca i tzv. moderní kresťanskí teológovia, napriek týmto rozdielom prirovnávajú zenovú meditáciu ku kresťanskej, ba v určitom zmysle ju uprednostňujú a odporúčajú ako vzor. V niektorých kresťanských kláštoroch dokonca mnísi zenu vyučujú techniku zenovej meditácie a aplikujú ju do tamojšej rehoľnej spirituality. Zhoduje sa táto technika s kresťanskou meditáciou či modlitbou?

Nie. Zenová meditácia nemôže byť prínosom pre modlitbový život kresťana. Výcvik v budhistickej meditácii pre takýto kláštor určite nie je požehnaním.

Prečo je potom budhizmus pre mnohých Európanov napriek svojim cudzokrajným koreňom taký príťažlivý?

Myslím si, že jednou z príčin rozmachu budhizmu v západnej časti sveta (okrem Európy i v USA) je najmä u mladých ľudí jeho exotickosť a navyše sa tomu možno oddať bez väčšej zodpovednosti. Je to spôsob vnímania reality, ktorý človeka zbavuje zodpovednosti za spoločnosť i za rodinu a vedie k pasivite. Keďže väčšina rodičov na Slovensku neočakáva, že sa ich deti stanú zenbudhistami a ani spoločnosť na nich v tomto ohľade nevytvára nijaký tlak, mladí ľudia očakávajú, a do istej miery zakúšajú pocit nezávislosti, keď sa stanú zenbudhistami, prípadne krišnovcami. Pointa však nespočíva v tom, že orientálne náuky a životný štýl sú pre týchto ľudí niečím novým, ale v tom, že ľudia očakávajú práve spomínanú slobodu od tlakov a očakávaní, ktoré v spoločnosti existujú.

Dotkli ste sa pojmu pasivita. Možno tomu rozumieť tak, že vyznávač zenbudhizmu sa vzdáva svojej individuality a identity a pasívne prechádza životom?

Ak by sa človek hlbšie venoval hinduizmu, tak sa oprávnene obávam, že ho to skutočne môže viesť k pasivite. Zdá sa však, že zenbudhizmus takýto priamy dopad nemá. Avšak čo sa týka vzdania sa či až popretia vlastnej identity či individuality, na to odpovedám ÁNO. Z hľadiska zenbudhistickej filozofie nejde ani tak o vzdanie sa individuálnej identity, ako o uvedomenie si svojej skutočnej univerzálnej identity. Zenbudhisti tvrdia, že nikdy nestratíš samého seba, ale uvedomíš si samého seba, v stave, kde neexistujú rozlišnosti, duality.

Aký je v tom rozdiel? Ak si uvedomím, že som sa stal súčasťou celku, univerza, s ktorým som splynul, tým vlastne celkom popieram svoju individualitu.

Áno, ale podľa zenového učenia tým človek nestráca, ale získava. Otázka znie: Podlieha Budhovo vedomie zákonu o príčine a následku? Odpoveď na to pre zenbudhistu je, že fungovanie tohto zákona je také jasné ako poludnie.

O budhizme sa hovorí, že je to akási forma ateizmu, lebo nepozná pojem Boha, dokonca neverí ani vo večnú individuálnu dušu. Čo teda pre budhistu znamená smrť a čo po nej nasleduje?

Jednotlivá duša je síce pre zenbudhistu smrteľná, avšak realita je večná. Zenbudhisti hovoria o čase bytosti človeka a o Budhovom čase.
Čas bytosti je cyklický, dejú sa v ňom rôzne permutácie, zmeny, na druhej strane Budhov čas je stabilný.

Spásou pre každého pravoverného budhistu je nirvána. Tento výraz je aj u nás veľmi známy, málokto však pozná jeho hlbší význam. Môžete ho objasniť? Dá sa prirovnať ku kresťanskému poňatiu spásy, alebo sú tieto kategórie priepastne odlišné?

Nirvána je stav vedomia, ktorý je radostný, rozkošný. V zene sa však nirvána považuje za pascu, pretože nie je absolútnom. Kto je v nirváne, tak si je vedomý, že je v nirváne a nie mimo nej. No v skutočnej mysli Budhu niet rozdielu medzi nirvánou a nie-nirvánou. Samotné rozmanité formy budhizmu hľadia na nirvánu odlišne. Avšak kresťanské spasenie nie je vstupom do určitého stavu vedomia, ale je vstupom do nového vzťahu – vzťahu s Ježišom Kristom – a zároveň je prijatím novej identity.

V tejto súvislosti mi napadá otázka, ako sa budhisti pozerajú na osobu Ježiša Krista?

Väčšina z nich, ak o ňom počuli, ho pokladajú iba za avatáru (vtelenie božieho posla zostupujúceho v rôznych časoch – pozn. red.), za prejav Budhovej podstaty, Budhovho vedomia.

V budhizme sa často skloňuje pojem prázdnota, hovorí sa o vyprázdnení mysle, o Veľkej kozmickej prázdnote a podobne. Nie je však pre nás kresťanov takéto budhistické chápanie prázdnoty, napriek jeho filozofickému zdôvodneniu, skôr niečím skľučujúcim?

Je aj nie je – ako pre koho. Povedal by som, že je to nesprávny koncept, ale nemusí byť vždy deprimujúci, pretože diabol je anjel svetla a môže byť úžasne stimulujúci. Ak by to nedokázal, nemal by takú veľkú silu. Napríklad ani smrť sa vždy nevníma ako zlá. Ani nihilácia nie je vždy deprimujúca, zvlášť, ak je veľa toho, od čoho by sme veľmi radi ušli.

Kľúčovým bodom v budhizme je utrpenie. Štyri základné Budhove pravdy i jeho osemdielna cesta pojednáva o príčinách a následkoch utrpenia, ako aj o oslobodení sa od neho, čo je vlastne cieľom každého budhistu. Budhistický náhľad na utrpenie sa však podstatne odlišuje od kresťanského. V čom tkvie tento rozpor?

Z budhistického pohľadu je utrpenie dôsledok rozdielnosti a rôznosti vecí. Rozdielnosť a rozmanitosť pramení z ilúzie a z nepochopenia budhistickej náuky, že vlastne všetko je JEDNO, rozdielností niet. Z toho vyplýva, že zdrojom utrpenia je ilúzia a nevedomosť. Naproti tomu kresťanský pohľad na utrpenie spočíva v tom, že je to dôsledok konkrétnych vzťahov a egocentrizmu človeka, a v tom je jeho diametrálna odlišnosť.

Za rozhovor ďakuje:
BORIS RAKOVSKÝ
Foto: autor

Centrum oficiálne otvorené

Za prítomnosti predsedu Konferencie biskupov Slovenska biskupa Mons. Františka Tondru a predsedu Ekumenickej rady cirkví v SR a generálneho biskupa Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku Júliusa Fila, hovorcu KBS Mons. Mariána Gavendu, tajomníkov KBS a ERC Cyrila Jančišina a Jána Oslíka, predsedu Ekumenickej spoločnosti pre štúdium siekt Ondreja Garaja, ako i ďalších vzácnych hostí sa 1. októbra uskutočnilo oficiálne otvorenie Centra pre štúdium siekt. Centrum, ktoré vzniklo už začiatkom júna t. r., je špecializovaným odborným pracoviskom ERC a ako vyplýva aj z jeho názvu, jeho poslaním je zaoberať sa aktuálnou problematikou deštrukčných kultov, siekt a nových náboženských smerov a javmi, ktoré s nástupom novej religiozity bezprostredne súvisia.

Na úvod sa prítomným prihovoril riaditeľ Centra Boris Rakovský. Vyjadril presvedčenie, že toto prvé oficiálne odborné pracovisko na Slovensku, ktoré vzniklo na cirkevnej pôde, bude v súčasnej zložitej situácii napomáhať nielen orientáciu na polarizovanej duchovnej scéne, ale že si svojím odborným a objektívnym prístupom získa dôveru najmä hľadajúcich a pomôže i tým, do ktorých životov sekty často negatívne vstupujú. Ako povedal, nie je to vždy ľahké. Práve naopak. Človek je pred rôznymi formami manipulácie často bezbranný a nie vždy zvíťazí sila argumentov pred iracionalitou a zvodnosťou falošných nádejí a pocitu šťastia, ktoré sekty v človeku vzbudzujú.

B. Rakovský upozornil aj na skutočnosť, že mnohé pseudonáboženské kulty za dvanásť rokov demokracie aj na Slovensku stihli vybudovať svoje štruktúry a svojou niekedy až vojenskou organizovanosťou a nasadením postupne prenikajú do spoločnosti, pričom neskrývajú úsilie realizovať svoje nemalé ambície. „Preto je potrebné“ – podotkol, „aby cirkvi neboli ani v tejto oblasti pasívne, aby navzájom spolupracovali, informovali sa, ale najmä, aby prevencia na tomto poli bola dostatočne efektívna. Na to je dnes nevyhnutná systematická a mravčia osvetová práca predovšetkým vo vlastných radoch, keďže mnohé názory, s ktorými sa veriaci každodenne stretávajú a ktoré v nemalej miere ovplyvňujú ich duchovnú formáciu, sú presiaknuté novodobým pohanstvom, poverami, mágiou, ale i túžbou po subjektívnom duchovnom zážitku, ktorý je, žiaľ, ako sa často ukazuje, zinscenovaný a umelo navodený.“

Po úvodnom príhovore sa konala posviacka priestorov Centra. Biskupi v modlitbách vyjadrili prosbu, aby bolo požehnané nielen toto pracovisko, ale aby boli i ľudia, ktorí v ňom pracujú, vedení Kristovou láskou a mocou Ducha Svätého. Iba tak sa stanú nositeľmi tohto požehnania a budú šíriť svetlo a lásku medzi hľadajúcimi či duševne zranenými, s ktorými prídu do kontaktu.

V pracovnej časti stretnutia biskup Filo nadviazal na slová modlitby a vyjadril svoje očakávanie, že každý, kto navštívi toto odborné pracovisko, tu nájde okrem informácií predovšetkým porozumenie a pocit, že je akceptovaný v prvom rade ako človek. „Je potrebné mať úctu k hľadajúcim a rešpektovať ich slobodnú duchovnú voľbu, a to aj vtedy, ak sa nezhoduje s našou. Takisto je potrebné, aby sme vždy zachovávali dôstojnosť človeka, lebo iba vtedy môže byť naša pomoc prijatá a účinná“ – zdôraznil biskup.

V ďalšom priebehu stretnutia obaja predstavitelia cirkví ocenili podiel Centra, jeho angažovanosť a odborný prístup k rokovaniam s Ministerstvom školstva SR v súvislosti s pripravovaným zavedením jogy do slovenského školského systému. Skonštatovali, že podobných duchovných zápasov bude možno v budúcnosti pribúdať, preto je potrebné, aby cirkvi postupovali vždy uvážene a koordinovane. K tomu by malo prispieť aj spoločné odborné grémium, ktoré – ako sa na stretnutí dohodlo – vytvoria nominovaní zástupcovia KBS a ERC doplnení o špecialistov z rôznych spoločenských oblastí. Členovia grémia by boli súčasne aj členmi redakčnej rady časopisu Rozmer, ktorý ERC vydáva spolu s Ekumenickou spoločnosťou pre štúdium siekt. Jeho prínos biskupi zhodne hodnotili veľmi pozitívne a dohodli sa na jeho podpore a propagácii vo svojich farnostiach a cirkevných zboroch.

V závere prítomní diskutovali o konkrétnych formách a možnostiach spolupráce, ale i o prioritách, ktoré by sa mohli v súčinnosti s Centrom v blízkom i dlhodobejšom období realizovať. Medzi ne patrí napríklad organizovanie odborných prednášok, školení, seminárov a konferencií s medzinárodným zastúpením, spoločná realizácia Ekumenického teologického kongresu zameraného na túto problematiku, vydávanie

REPORT

Misionári pred súdom

AFGANISTAN – Kvôli kresťanskej misijnej práci začali koncom augusta v Afganistane proces proti ôsmim zahraničným pracovníkom humanitárnej organizácie Shelter Now (Útočisko ihneď). Novinárom to oznámil predseda Najvyššieho súdu Mavlavi Noor Mohammed Saqib. Ako dlho proces s deviatimi sudcami potrvá, o tom sa v súčasnosti vyjadriť nevedel. Obžalovaní budú mať, ako dodal, „spravodlivý proces". Podľa islamského práva vo výklade talibanského režimu hrozia týmto misionárom v prípade odsúdenia tresty väzenia a vypovedanie z krajiny. Naproti tomu 16 afgánskych spolupracovníkov organizácie by mohlo dostať aj trest smrti. Náboženská polícia odovzdala súdne podklady Najvyššiemu súdu Afganistanu deň predtým. Ako „dôkazový materiál" sa okrem iného dostali na súd aj kresťanské texty nájdené u zatknutých. Pracovníci Shelter Now – štyria Nemci, dvaja Američania a dvaja Austrálčania, boli zatknutí 3. augusta. Radikálni predstavitelia Talibanu ich obviňujú, že nedovolene vykonávali kresťanskú misijnú prácu a moslimov odvádzali od ich viery. V priebehu procesu zakázali pôsobenie aj dvom ďalším kresťanským organizáciám v Afganistane. Západní diplomati sa márne snažia o prístup k uväzneným a o ich oslobodenie. Islamskí teológovia a právnici blízki Talibanu sa ako znalci afgánskej histórie obávajú, že medzinárodné humanitárne organizácie by mohli nadviazať na bohaté kresťanské dedičstvo Afganistanu.

Najvyšší sudca talibanského režimu v najnovšom vyhlásení trest smrti nevylúčil ani pre cudzincov obvinených z „misijnej činnosti". Ako povedal predsedajúci sudca Mavlavi Noor M. Saqib pre pakistanskú agentúru AIP, ak ich súd vyhlási za vinných, hrozí ôsmim zahraničným pracovníkom organizácie Shelter Now poprava. „Trest bude zodpovedať islamskému právu. To môže znamenať trest väzenia, peňažnú pokutu, ale aj popravu" – povedal sudca. Podľa úsudku Katolíckou cirkvou v Nemecku podporovaného Centra pre kresťansko-islamské kontakty a dokumentáciu vo Frankfurte treba brať vážne aj hrozbu trestu smrti pre zahraničných pracovníkov Shelter Now. „Islamské právo ponecháva Talibanu značne voľný priestor v trestnom práve" – povedala vedúca centra Barbara Huber-Rudolfová. „Aký veľký trest vynesú v rozsudku závisí iste aj od politických a diplomatických faktorov." Rudolfová poukázala aj na zničenie Budhových sôch, ktoré sa v marci uskutočnilo napriek veľkému medzinárodnému tlaku a dodala: „Nemožno ani vylúčiť, že režim v Afganistane chce týmto procesom privolať na seba pozornosť medzinárodnej verejnosti."

Verejný proces proti ôsmim obvineným sa začal 8. septembra. Pri ňom mali obžalovaní po prvý raz príležitosť vyjadriť sa k obvineniu, že vyvíjali misionársku činnosť. Nemecký vedúci Shelter Now Georg Taubmann podľa BBC povedal, že obvinenia sú nepravdivé. „Nikoho sme neobracali" – vyhlásil Taubmann. Do súdnej siene nevpustili médiá. Ženy boli zahalené veľkými závojmi. Všetci obvinení pôsobili vyčerpane. Na otázky vonku čakajúcich novinárov a príbuzných nesmeli odpovedať.

KP/TK KBS

Odsúdia ich vieru

ISLAMABAD – Najvyšší súd vládnuceho afganského hnutia Talibanu dnes obnoví proces s ôsmimi západnými humanitnými pracovníkmi, obvinenými zo šírenia kresťanstva, za čo im hrozí trest smrti. Potvrdil to pakistanský právnik Atif Ali Chán, ktorý sa vrátil do bombardovaného Kábulu s odôvodnením, že je jeho povinnosťou obhajovať zatknutých. „Je to moja povinnosť, pretože moji klienti tu nemajú ani svoje rodiny, ani diplomatov. Som jediným človekom, ktorý môže ich vec pred súdom obhajovať" – odpovedal advokát na otázku, čo ho prinútilo vrátiť sa do bombardovanej metropoly. Osem humanitných pracovníkov – dvoch Američanov, dvoch Austrálčanov a štyroch Nemcov – väznia v Afganistane už viac než dva mesiace.

NOVÝ DEŇ, 13. 10. 2001

metodických a pastoračných príručiek atď. To však vyžaduje, aby sa postupne vytvorili pre Centrum primerané materiálne i personálne podmienky.

Ako podotkol B. Rakovský, „dôležitou sa javí aj spolupráca s teologickými fakultami a farskými úradmi, pretože dnešná pastoračná príprava, no najmä samotná pastorácia kladie iné požiadavky ako za totality, keď jediným ideologickým nepriateľom bol ateizmus, ktorý navyše otvorene vystupoval voči Bohu a našej viere. Mnohé kulty sa dnes tvária naopak ako akési vylepšené kresťanstvo, moderná alternatíva oživujúca náš duchovný život, čo môže pôsobiť zavádzajúco."

Riaditeľ Centra informoval prítomných aj o zriadení archívu obsahujúceho odbornú literatúru, video a audiodokumentáciu, ktorý je nevyhnutnou súčasťou Centra. Využiť ho môžu napríklad bohoslovci, ktorí si za tému svojej seminárnej či diplomovej práce zvolili práve oblasť pôsobenia siekt. Zmienil sa aj o pripravovanej internetovej stránke Centra a zároveň redakcie časopisu Rozmer, prostredníctvom ktorej chce Centrum pôsobiť najmä na verejnosť, ktorá dnes toto médium vo veľkej miere využíva. Tá by mala okrem informácií o jednotlivých kultoch uverejnených v časopise Rozmer obsahovať aj štandard, ktorý sa od stránok podobne zameraných inštitúcií očakáva: informácie o odborných aktivitách Centra, o obdobných domácich a zahraničných centrách, o odbornej literatúre a časopisoch, no predovšetkým by mala vytvoriť priestor na otázky, názory a svedectvá ľudí, ktorí pri svojom surfovaní po vlnách internetu na ňu možno náhodne zavítajú. Ako povedal, na jej príprave sa v súčasnosti intenzívne pracuje a mala by byť funkčná už koncom tohto roka (jej adresa je: www.sekty.sk; prípadne www.rozmer.sk).

Čo dodať na záver? Azda len toľko, aby sa novootvorenému Centru darilo aspoň tak, ako si to predsavzalo, aby to bolo na prospech nielen cirkví a ich veriacich, ale i všetkým ľuďom dobrej vôle, ktorým je k dispozícii. –rb–

Foto: D. RAKOVSKÁ

Pre tých, ktorí prejavia záujem o služby Centra, uvádzame jeho kontaktnú adresu:

Centrum pre štúdium siekt pri ERC v SR
Svoradova 3, 811 03 Bratislava 1
tel. č.: 02/544 31 468; 544 30 960;
e-mail: centrum@sekty.sk

Najlepšie je využiť konzultačné hodiny, ktoré sú pre verejnosť vyhradené každý pondelok v čase od 15:00 do 17:00 hod.

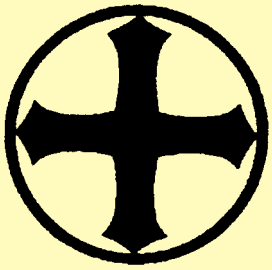

Kult *svätého* Grálu

Harry Potter, Pokémony – to sú nové mýty západnej civilizácie. Nadväzujú na svojich vážených predkov, ktorých rodokmeň sa vo veľkej miere opieral o kultické skutočnosti. Azda pre tieto spojenia sa mýtus dlho vnímal ako podozrivý. Čiastočne za to mohlo heglovské alebo pozitivistické (napriek ich základným vzájomným rozdielom) chápanie mýtu ako niečoho horšieho, falošného, niečoho, čo ponúka nereálny obraz skutočnosti. K rehabilitácii mýtu došlo v minulom storočí vďaka práci takých autorov, akými boli Mircea Eliade či Leszek Kołakowski. Mýtus je prítomný v kultúre ako odkaz určitých archetypických vzťahov, symbolov alebo – podľa iných výskumníkov – štruktúr existujúcich popri základoch danej kultúry či civilizácie. Záujem o mýty, ich porovnávanie, priniesol množstvo prác s rozdielnou vedeckou hodnotou, ako aj čoraz väčšiu inšpiráciu mýtom v dielach, ktoré zaraďujeme k novodobej kultúre. Napriek tomu začínalo byť zjavné, že aj novodobá kultúra tvorí mýty. Nezabudnuteľnú úlohu v procese objavovania moderných mýtov, ktorých počet v západnej civilizácii ustavične narastá, zohrala práca Rolanda Barthesa Mythologies. *Súčasne si však môžeme povšimnúť zaoberanie sa archaickými mýtmi už od 19. storočia, tvorenie ich nových verzií, často veľmi odlišných od svojho pravzoru. Túto skutočnosť si veľmi dobre môžeme uvedomiť, keď budeme analyzovať mýtus o svätom Grále. Ak porovnáme jeho náznaky vo filme S. Spielberga Indiana Jones – the last croisade z roku 1989 či jeho interpretácie v súčasných okultných skupinách so stredovekými legendami o grále, všimneme si veľa podobenstiev, ale ešte viac rozdielov. Pretože cieľom tohto článku je priblíženie doktrín medzinárodného Hnutia Grálu, ktoré vzniklo na začiatku minulého storočia, treba sa najskôr aspoň v krátkosti pozrieť na samotný mýtus o svätom Grále.*

Prvé opísané verzie legendy o svätom Grále siahajú do konca 12. storočia. Vychádzajú z tradície týkajúcej sa kráľa Artuša. Prvé zmienky o nej nachádzame už v *Historii Britonum,* ktorá vznikla v 8. – 9. storočí. Príhody kráľa Artuša a jeho rytierov sa stali obľúbenými motívmi rytierskych legiend stredoveku. Za najdôležitejšie diela sa považujú dve poviedky Chretien de Troyes – *Lancelot* a *Perceval ou le Conte du Graal*. Slovo „grál“ má neistý pôvod. Možno ho odvodzovať buď zo starokeltského jazyka, ale aj z frankofónnych dialektov či starolatinských zdrojov. V preklade znamená pohár, kalich, čaša, ale i múdrosť. Grál mal byť kalich, ktorý použil Ježiš so svojimi učeníkmi pri poslednej večeri v zmysle prvej eucharistie.

Legenda rozpráva, že Perceval, syn vdovy, ktorý žil v lese, sa po rôznych príhodách dostal na Artušov dvor, kde sa stal slávnym rytierom. Odišiel ku kráľovi Rybárovi a na jeho zámku sa zúčastnil na procesii, počas ktorej sa používal práve grál – kalich. Neskoršie verzie legendy už hovoria o grále, ktorý sa nachádza na hrade kráľa Artuša. V iných podaniach už nejde o kalich, ale o kopiju, ktorou prebodli Ježišov bok. Ďalšie sa domnievajú, že grál je kameň, ktorý spadol z nebies (neskôr nazývaný filozofický kameň). Takýto výklad nachádzame napríklad v diele *Perzival* od Wolframa von Eschenbacha.

Mnohé práce etnológov a historikov stredovekej literatúry ukázali, že v mýte o grále sa vyskytuje množstvo vzájomne na seba nadväzujúcich úryvkov, pochádzajúcich z rôznych kultúr. Vystupujú v nej typicky kresťanské prvky, ktoré – hoci nepochádzajú priamo z kánonizovaných evanjelií – sú prítomné v apokryfnej literatúre, napríklad v *Nikodémovom evanjeliu*. Nachádzame tam však aj iné prvky: kararské a moslimské (kameň), ale aj pohanské – grál je chápaný skôr ako talizman, nie relikvia. Popularita legiend o grále, Percevalovi a rytieroch Okrúhleho stola bola výrazná, preto výskumy jej rôznych prvkov a motívov ešte môžu priniesť veľa zaujímavých objavov. Vo všetkých týchto legendách (okrem Franca Cardiniho) môžeme odlíšiť nasledujúce vrstvy alebo literárne úrovne:

1. literárna vrstva – hľadanie grálu je rytierskou históriou plnou príhod;
2. alegorická vrstva – rozprávanie o iniciatívnom procese, ktorý má doviesť k múdrosti, do vyslobodenia z väzenia predstáv;
3. morálna vrstva – poukazuje na záväzok odchodu z tohto väzenia;
4. analogická (duchovná) vrstva – grál sa stáva symbolom toho, čo je mystické, čo vedie k jednote s Bohom.

Akceptovanie niektorej z týchto predstáv vedie k zdôrazneniu významu niektorého z uvedených prvkov, a to zasa k interpretácii mýtu silnejšie zafarbenej buď kresťanskými alebo pohanskými prvkami.

Epochou, počas ktorej s novou silou explodoval záujem o mýtus grálu, bol romantizmus. Romantici hľadali v stredoveku radšej to, čo bolo tajomné a mystické, čím väčšmi podporovali predstavivosť v protiklade k hľadaniu ťažkých racionalistických právd z okruhu teológie a filozofie. Spolu so záujmom o stredovekú mystiku sa oživil aj záujem o grál. Na tento mýtus nadväzoval vo svojich dielach Walter Scott, fascinoval sa ním aj Richard Wagner. Skomponoval opery, ktorých libretá súvisia s týmto mýtom. Takisto opera *Lohengrin,* ktorá sa roku 1850 hrala pod vedením Franza Liszta, súvisela s mýtom, lebo hlavný hrdina mal byť synom Percevala. Roku 1882 sa uskutočnila premiéra opery Perceval, ktorá bola vlastnou interpretáciou mýtu. Fascináciu grálom môžeme v kultúre pozorovať ustavične. V súčasnosti nevznikajú také monumentálne a veľké opery ako boli Wagnerove, ale v modernej kultúre môžeme i naďalej pozorovať záujem o tento mýtus. Stačí si všimnúť, že v rozpätí rokov 1900 až 1995 vzniklo 30 filmov nadväzujúcich na mýtus o svätom Grále. Ten však zapôsobil i na rôzne náboženské a pseudonáboženské skupiny, špeciálne na skupiny magické.

Grál v kultoch

Popularita mýtu o svätom Grále v kultúre nezostala bez ohlasu ani v nových okultných a magických hnutiach. Medzi najznámejšie, ktoré ho do svojich doktrín začlenili, patrí *Hermetic Order of the Golden Dawn*. Skupinu roku 1887 vo Veľkej Británii založili Wiliam R. Woodman, Wiliam W. Westcott a Samuel L. Mac Gregor Mathers. Nadväzujúc na tradíciu ruže a kríža, prijala tiež legendu o kráľovi Artušovi ako element anglickej tradície a súčasne s ňou aj mýtus o grále. Centrálnym prvkom doktríny sa však grál stal pre skupinu *Fellowship of the Cross,* ktorá sa od Golden Dawn odčlenila roku 1915. Jej zakladateľom bol Arthur Edward Waite, ktorému pomáhal historik arturiánskych legiend Charles Williams. Rituály, ktoré táto skupina vykonáva, majú určitú podobnosť s katolíckou omšou – do centra stavajú kalich, symbol grálu. Túto skupinu rozvinul Robert W. Felkin, ktorý preniesol jej centrum na Nový Zéland, do miesta Havelock North. Tam vznikla svätyňa, ktorá sa volá *Whare Ra* (Dom slnka). V nej sa opakujú rituály dávneho hnutia Golden Dawn a jednej z jej schiziem *Zákona Okrúhleho stola* založeného Nevillom Meakinom. Grál sa objavuje aj v kulte a symbolike inej okultnej skupiny *Ordo Templi Orientis.* V jej vývoji dôležitú úlohu zohral jeden z najznámejších mágov Aleister Crowley. Mýtus o grále je tu interpretovaný naopak pohansky ako symbol plodnosti, čo malo súvislosť s privilegovaným miestom sexuálnej mágie v doktríne a praktikách tejto okultnej skupiny.

Grál sa objavuje aj v masonských praktikách. V slovníku *Massoneria Universale* Luigi Troisi píše, že grál je *„najdôležitejším tajomstvom masonerie, závojom tvorivého ohňa, Bohom ukrytým v slove I.N.R.I. napísanom na kríži...“* Tieto písmená pochádzajúce z kríža sa tu prekladajú ako *Igne Natura Renovatur Integra* – prirodzený oheň obnoví všetko. Tento alchymistický význam písmen nachádzame aj vo formule 18. stupňa Škótskeho rítu nazývaného *Kniežaťom Ruže a Kríža*.

Nadviazanie na legendu o svätom Grále bolo aj poslaním samovražednej skupiny *Rád Chrámu slnka* známej až v súvislosti so samovražednou smrťou jej členov roku 1994 a 1995. Popri pyramídach, kozmických lodiach či predpovediach blízkeho konca sveta je v doktríne skupiny prítomný aj grál. Ako píše Massimo Introvigne, jedna z najmladších adeptiek bola vyhlásená za majstra grálu a predurčená, aby sa stala budúcim mesiášom ženského pohlavia. Žiaľ, aj ona tragicky zahynula. Rád Chrámu slnka, ako aj iné už spomínané skupiny demonštrujú, že mýtus o grále je významným spôsobom prítomný v širokom spektre súčasných okultných hnutí. Jedno z nich slovo grál vsunulo dokonca do svojho názvu.

Hnutie Grálu

Vznik tejto náboženskej skupiny je neoddeliteľne spätý s osobou Oskara Ernsta Bernhardta (1875 – 1941). Pochádzal zo saského mesta Bischofswerd. Stal sa kupcom a spisovateľom cestopisov a poviedok. Už v mladom veku sa u neho prejavoval záujem o cestovanie. Počas jednej z ciest, v Anglicku, ho zaskočil výbuch prvej svetovej vojny. Keď bol internovaný na anglickom ostrove Man, začal sa zaujímať o náboženskú a svetonázorovú problematiku. Túžil spojiť kresťanský svetonázor, silne poznačený gnostickým vplyvom, s vtedajšími náukovými prúdmi. Zároveň o sebe začal vyhlasovať, že zohráva špeciálnu úlohu v ľudskej histórii. Dal si meno *Abd-ru-shin*, čo väčšmi v ľudovej než v lingvistickej etymológii znamená „Syn Človeka“, „poslaný“, alebo tiež „Immanuel“. Roku 1926 už *ako* Abd-ru-shin publikoval dielo skladajúce sa z troch častí – *Im Licht der Wahrheit* (Vo svetle pravdy). Dielo je dnes svätou knihou tejto skupiny. Roku 1927 sa formulujú prvé štruktúry skupiny. O rok neskôr sa Bernhardt s manželkou a prvými nasledovníkmi presťahoval do Vomperbergu v rakúskom Tirolsku. Roku 1938 nacisti rozhodili siete a samotný Bernhardt sa dostal na niekoľko mesiacov do väzenia. O tri roky neskôr zomrel. Jeho telesné pozostatky boli po vojne prenesené do Vomperbergu a uložené v špeciálnej krypte v tvare pyramídy. Vedenie hnutia prebrala Bernhardtova manželka Maria.

Bernhardtove názory, ktoré boli obsiahnuté v uvedenom diele, sú určitým druhom antropozofie, veľmi populárnej v kruhoch nemeckej inteligencie na začiatku minulého storočia. Najvýznamnejšie miesto v Bernhardtovom diele zaujíma vlastná svätá história, predstavujúca udalosti sveta v obrazoch veľmi typických pre gnosticizmus. Počiatkom všetkého, čo existuje, bol a je Boh. Chápe sa ako svetlo, ako niečo neopísateľné, nezávislé. Keď Boh vypovedal slová „Nech sa stane svetlo“, narodil sa z božského okruhu Immanuel, vďaka ktorého žiareniu sa prvotný duchový svet preformoval na samostatné svetlo pravdy. Časťou Immanuela je Perzival, nazývaný tiež „Čistá Brána“. Immanuel a Perzival sú síce dvoma osobami, ale čo sa týka ich pôsobenia, sú neoddeliteľní. Vtelenie Immanuela prinieslo svetlo pre svet pohrúžený v temnotách, svetlo, ktoré malo ľudstvo sprevádzať na správnej ceste.

Podstatou poslania prinášajúceho toto svetlo bola láska blížneho. Žiaľ, Boží plán nebol pochopený, naopak, bol zahatený uväznením a zavraždením Božieho vyslanca. Ľudia, ktorí tento hrozný čin spáchali, boli vedení rozumom, ktorý, ako uvidíme neskôr, predstavuje v Bernhardtovom učení všetko, čo je zlé v ľudskej kultúre. Podľa tohto učenia sa však Kristus po štyridsiatich dňoch od svojej smrti spojil s Božou neobmedzenosťou. Kristovo telesné zmŕtvychvstanie a jeho nanebovstúpenie Bernhardt odmietol. Kristus podľa neho nevyjavil všetko svojim učeníkom, pretože vedel, že má byť ešte Bohom zoslaný Syn Človeka, ktorý vyjaví celú pravdu a doplní nedostatky Kristovej misie. Tento Syn Človeka, o ktorom v diele Vo svetle pravdy Bernhardt hovorí omnoho viac ako o Kristovi, má pred Bohom tú istú pozíciu ako Kristus. Kristus je „Božou láskou“, on samotný je však „Božou vôľou“ a má uskutočniť konečnú, víťaznú bitku s Luciferom, kniežaťom temnoty. Víťazstvo nad mocnosťami zla je taktiež veľavravným svedectvom, že je silnejší ako Kristus. Konečné víťazstvo sa udeje počas viacerých fáz. Prvou z nich je vtelenie Perzivala. Týmto vtelením, samozrejme, nie je nikto iný ako sám Oskar Ernst Bernhardt. Konečné víťazstvo je Immanuelom pripravované počas tisícročí. Práve preto sú vlastne písma zakladateľa Hnutia Grálu pre jeho nasledovníkov oveľa dôležitejšie než Biblia.

Prezentácia histórie je doplnená víziou vesmíru. Celá budova sveta je podľa Bernhardta rozdelená na sféry bytia. Najvyššie miesto v ňom zaujíma neopísateľné božské Svetlo. Na hranici božskej sféry je hrad Grálu. Z kalicha, ktorý je v tomto hrade, vychádza raz za rok určitá moc. To sa deje vždy presne na *Deň svätého holuba*. V tento deň sa objavuje holub nad Grálom, čo je údajne znakom vyliatia moci, chápanej ako láska. Aj nižšie sféry bytia majú svoje hrady, v ktorých sa uskutočňuje transmisia lásky. Ten deň je akoby kontinuitou stvorenia, ktoré sa prvý raz objavilo tiež počas vyliatia svetelnej lásky. Lúče vychádzajúce z Božieho trónu (nadviazanie na Ezechielovu víziu), keď sa rozchádzali, postupne

tratili svoju prvotnú horúčosť. Ďalšie etapy postupného „ochladzovania sa“ prvotného svetla určujú hranice nových etáp tvorenia ďalších sfér bytia: vedomého, nevedomého, zloženého z dokonalých materiálov a horších materiálov.

Človek je v tejto hierarchii spojivovým článkom všetkého. Pochádza z božskej sféry, a preto je duchovnou bytosťou. Žiaľ, tento duch je obklopený mnohými vrstvami, ktoré nie sú duchovné. Aby opäť nadobudol plné vedomie svojej duchovnosti, musí objaviť vlastné vedomie, dospieť k plnému uvedomeniu si samého seba. Toto uvedomenie je objavom prvku božského svetla v ľudskej prirodzenosti. Cestou k takémuto objavu, k získaniu plného uvedomenia, je láska. Rozum, ktorý človek často vníma ako zásadu správania sa, vedie často do najväčších nešťastí, k strate prvotného šťastia v raji (strom poznania a jeho plod) a k zabitiu Krista.

Zaujímavý je aj Bernhardtov názor na reinkarnáciu. V jeho chápaní sa karma poníma ako dôsledok činov človeka, ktoré nepatria medzi Bohom odpustiteľné hriechy, a preto musia byť „prepracované“ v prítomnom stave človeka. Ľudstvo je v súčasnosti reinkarnáciou prechádzajúcich existujúcich ľudských jednotlivcov, avšak cyklus prevteľovaní sa už viackrát nemusí opakovať. Vyslobodenie sa z karmického zovretia je však možné iba vtedy, keď človek prijme poslanie prezentované Abd-ru-shinom, čiže Oskarom Bernhardtom. V etickej oblasti toto učenie odporúča lásku, ale i vojnu s temnými mocnosťami.

Hnutie Grálu síce uznáva Bibliu ako dôležitú knihu, ale jej text v porovnaní s dielom Vo svetle pravdy je len pomocný. Práve preto aj úryvky knihy Vo svetle pravdy tvoria dôležitú časť nedeľnej liturgie, ktorú táto skupina praktizuje. Vykonáva sa v špeciálne zariadených svätyniach, pre ktoré prvotným vzorom vždy zostáva svätyňa postavená vo Vomperbergu. V jej centre, ktoré je orámované kruhmi symbolizujúcimi sféry bytia, je umiestnený oltár a na ňom menora a kalich, symbol svätého Grálu. Liturgia, ktorá má určité vlastnosti alebo štruktúru, podobnú katolíckej omši, spája čítanie z knihy Vo svetle pravdy s obradom pripomínajúcim svätú večeru. Tento obrad ale nemá sakrálny charakter, je iba symbolom uzatvorenia príméria s Bohom cez Abd-ru-shina.

Iným obradom je uzatváranie manželstva. V Hnutí Grálu neexistuje nič, čo by sme mohli charakterizovať ako krst. Zastupuje ho iniciujúci obrad „označenia“. Jeho symbolom je darovanie strieborného kríža Grálu označenému. Nasledujúcim aktom zasvätenia je „povolanie“. Jeho symbolom je prijatie zlatého kríža, ktoré je spojené so sľubom. Z majiteľov zlatého kríža sa vyberajú učeníci, ktorí zasa ďalej nosia kríže z drahokamov.

Okrem nedeľných bohoslužieb slávi Hnutie Grálu ešte tri sviatky: už spomínaný Deň svätého holuba, sviatok čistých ľalií – pozvanie ku čistote, a sviatok horiacich hviezd. Sviatok ľalií je pripomenutím závázku čistoty. V skupine je povinný aj zákaz fajčenia a odporúča sa vegetariánska diéta.

Je veľmi ťažké odhadnúť, koľko má táto skupina členov, lebo nemôžeme hovoriť o jednoznačne deklarovanom členstve. Štatistika, ktorú roku 1998 poskytlo Evangelische Zentrum für Weltannschauungsfragen z Berlína uvádza, že hnutie má okolo 10 tisíc členov alebo sympatizantov, z čoho v samotnom Nemecku je ich asi 2 300. Propagovanie vlastných ideí sa uskutočňuje najmä prostredníctvom internetových stránok a časopisu *Graalswelt*, ktorý sa vydáva v náklade 13 tisíc kusov. Hnutie Grálu vlastní okrem zmieneného sídla vo Vomperbergu aj nakladateľstvo v Stuttgarte, ktoré predáva diela zakladateľa prostredníctvom internetu. Prítomnosť hnutia sa registruje predovšetkým v nemecky hovoriacich krajinách a v Holandsku, Belgicku a v Kanade. V súčasnosti môžeme pozorovať pokus hnutia preniknúť i do krajín východnej Európy.

Kresťanstvo či mágia?

Keď hodnotíme Hnutie Grálu z kresťanského pohľadu, musíme dobre rozlišovať medzi tým, čo môžeme nazvať symbolickým alebo pojmovým obalom a čo obsahom skrývajúcim sa pod týmto obalom. Povrchný pozorovateľ, najmä ten, čo sa nenamáhal jasne a kriticky analyzovať dielo Vo svetle pravdy, môže ľahko podľahnúť presvedčeniu, že táto skupina ponúka iba novú interpretáciu kresťanských právd. Toto presvedčenie je však úplne mylné, takisto ako je mylné stotožňovanie liečenia metódou reiki s modlitbou o uzdravenie, ktorá sa praktizuje v niektorých kresťanských spoločenstvách. Podobné gestá, podobná symbolika hnutia nás núti k o to hlbšej analýze.

Prvou pre kresťana zarážajúcou vecou je, že Biblia sa považuje za dielo s druhoradým významom v porovnaní s dielom Vo svetle pravdy. Podobný postoj sa týka aj osoby Ježiša Krista. Jeho chápanie v doktríne skupiny je úplne odlišné od kresťanského pohľadu. Kresťania uznávajú Krista ako jediného Spasiteľa ľudstva, čiže všetkých ľudí a každého osobitne. Jeho misia na zemi prebiehala a skončila sa v súlade s odvekým Božím plánom. Je teda jasné, že neexistuje potreba doplňovať jeho misiu. Bernhardtove svojvoľné prisvojovanie si funkcie ďalšieho božského vtelenia, tentoraz vtelenia Syna Človeka, pripodobňuje Hnutie Grálu k iným novým náboženským hnutiam, ktoré uznávajú svojho vodcu ako skutočného nového mesiáša. Najznámejšími novými mesiášmi sú: Sái Baba a Mun.

Od kresťanstva odlišný je aj obraz Boha prezentovaný hnutím. Boh kresťanov je osobným Bohom, možno ho milovať, prichádzať za ním ako za priateľom, napokon je aj Bohom, ktorý sa zjavil konkrétnym ľuďom – je Bohom Abraháma, Izáka a Jákoba, Bohom Ježiša Krista, prostredníctvom ktorého sa nám zjavil. Takto chápaný Boh nemá nič spoločné s nedefinovaným neosobným svetlom, ktoré stúpenci Bernharda uznávajú za Boha. Aj stvorenie sveta chápané emanačným spôsobom ako rad následných hypostáz s čoraz nižším stupňom dokonalosti, oživuje gnostikmi pretvorenú neoplatónskú koncepciu, obnovenú teozofmi v 20. storočí. Táto koncepcia nesúhlasí s kresťanským pohľadom na stvorenie sveta z ničoho.

Takisto aj rituály, ktoré Hnutie Grálu praktizuje, nemôžu byť stotožňované s katolíckymi sviatosťami. Nedeľná bohoslužba v tomto hnutí aj napriek vonkajším podobnostiam – kalich, hostina, čítanie – nemá sviatostný charakter. Podobá sa skôr známym magickým rituálom, ktoré praktikujú také skupiny ako rôzne odnože Golden Dawn. Podobne obrad označenia nemôžeme porovnávať s krstom, pretože má iba symbolický význam, ktorý podčiarkuje spolupatričnosť k hnutiu. Svätý krst, ako veria kresťania, sa však dokonáva vďaka Božej láske zotretím prvotného hriechu.

Napriek týmto vymenovaným rozdielom, ktoré vylučujú spolupatričnosť kresťana s Hnutím Grálu, sa nezdá byť toto hnutie skupinou, ktorá by bezprostredne ohrozovala spoločenský pokoj, zdravie alebo bezpečnosť osôb. Avšak čo-to o jej deštruktívnom charaktere naznačuje fakt, že bolo zaradené na Guyardovu listinu, ktorú prijal francúzsky parlament roku 1995, ako aj na listinu deštruktívnych siekt prijatú belgickým parlamentom roku 1997.

PIOTR JORDAN ŚLIWIŃSKI
Preložil: ROMAN KOSTKA

Zlaté vajcia od Sái Bábu

Nedávno mali poľskí diváci možnosť vidieť v jednom z programov komerčnej televízie dokumentárny film venovaný indickému guru Sái Bábovi. S veľkým údivom i nedôverou pozorovali obrazovku, keď tento muž tmavej pokožky s bohatým účesom „vyčaroval" tajomný prášok vibuti, zlaté vajcia alebo iné predmety z ušľachtilých minerálov a rozdával ich svojim stúpencom. Asi málokto z divákov si uvedomoval, že tento záhadný guru má svojich stúpencov aj v Poľsku. Modlia sa pred jeho podobizňou, navštevujú ho v Indii a zlaté predmety, ktoré im dáva, vnímajú ako bezcenné talizmany či ako svojsky chápané „relikvie".

Kto je Sái Bába, za ktorým prichádzajú ľudia z mnohých krajín celého sveta? V čom spočíva tajomstvo jeho popularity? Na tieto a veľa iných otázok sa teraz pokúsime v krátkosti odpovedať.

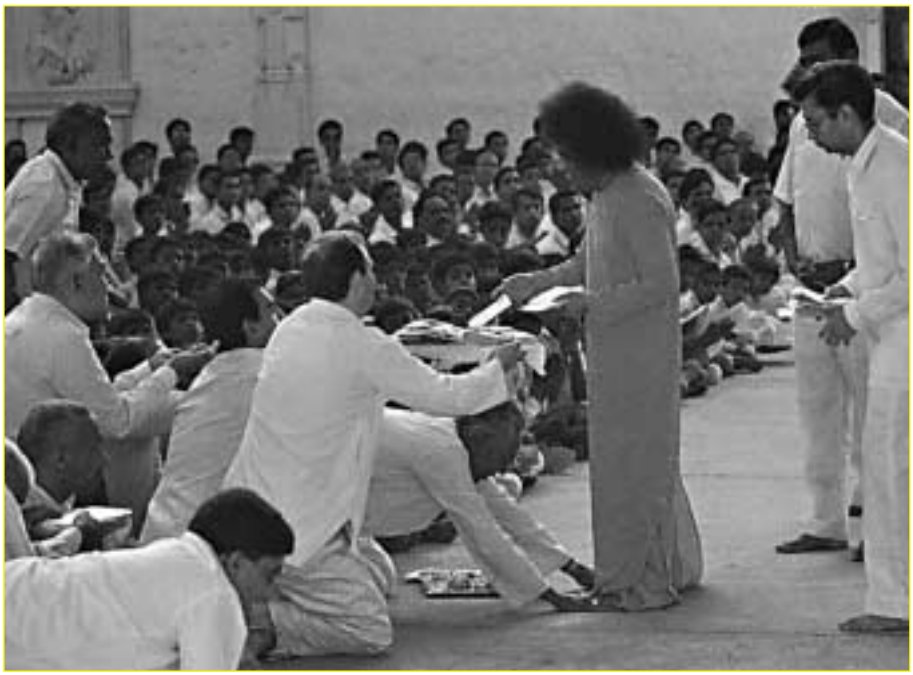

Začiatky pôsobenia

Všetko sa to začalo 23. novembra 1926 v indickej dedinke Puttaparthi neďaleko Bangalore, keď v rodine nižšej kasty radžov prišiel na svet chlapec, ktorému dali meno Sathyanarayana Raju. Jeho rodina i susedia radi rozprávajú o „zázrakoch", čo sa údajne začali diať po jeho narodení – hudobné nástroje samy hrali, kobra nájdená v jeho postieľke mu neublížila a pod.

Roku 1940 sa malo stať niečo, čo radikálne zmenilo život mladého hinduistu. Na dvore pri hre naraz pocítil na bosom chodidle pálčivú bolesť. Rodičia usúdili, že to bolo uštipnutie škorpiónom a že ho čaká neodvratná smrť. Sathya na celý deň upadol do bezvedomia. Keď znovu nadobudol vedomie, začal sa veľmi čudne správať. Spieval a vyhlasoval filozofické maximá (ktoré prekračovali jeho doterajšie vedomosti) a dlhé úryvky sanskritskej poézie. Vtedy začal materializovať i rôzne predmety. Keď sa ho otec opýtal, prečo sa tak zvláštne správa, odpovedal, že je avatárom (dokonalým vtelením) Sái Bábu – jedného indického askétu zo Shirdi (1856 – 1918), ktorý je ešte dodnes v tomto kraji uctievaný.

Sathya ako „nový" Sái Bába sa rozhodol, že bude pokračovať v prerušenej misii svojho minulého vtelenia. Potvrdením jeho osoby mali byť tzv. siddhi, čiže spomínané neobyčajné schopnosti, znamenia a „zázraky", ktorými začal byť známy. Vnímajúc seba samého ako súčasné vtelenie mudrca Sái Bábu, Sathya začal o sebe tvrdiť, že je aj avatárom samotného boha Šivu.

Ešte predtým, než sa zahrnul božskou slávou, bol obyčajným brahmanským fakírom, ktorý v mestečku Shirdi (200 km od Bombaja) udivoval pozorovateľov svojimi nezvyčajnými schopnosťami. Kritika sa na neho vtedy vzniesla predovšetkým preto, lebo napriek tomu, že bol narodený v spoločensky nižšej vrstve, vyhlásil sa za avatára, čo bolo zatiaľ rezervované len pre brahmanov.

Ako plynul čas, rady vyznávačov Sái Bábu sa začali rozširovať a ďaleko prekročili hranice Indie. Odhaduje sa, že v súčasnosti je ich na svete (aj so sympatizantmi jeho učenia) asi 50 miliónov. Toto číslo sa však zdá byť značne zveličené. Najväčší počet zahrnuje, prirodzene, India (32 miliónov). V Poľsku je niekoľko centier združenia Sathya Sái zoskupujúcich vyznávačov Sái Bábu, ktoré vydávajú knihy a iné periodiká s učením tohto guru. Konzultačné centrum Bábových duchovných učení sa nachádza vo Vroclave a poľské centrum Sathya Sái pravidelne vydáva jemu venovaný časopis. I napriek tomu, že počet poľských vyznávačov guru je dosť nestabilný, môžeme predpokladať, že je ich asi tisíc. Napríklad v Taliansku je žiakov Sái Bábu podstatne viac, približne 30 tisíc.

„Božské“ učenie Bábu

Svámi Sái Bába sa svojím učením významne pričinil o priblíženie svetu vzdialených mien bohov spojených s hinduizmom. Stovky ľudí z mnohých krajín sveta prichádzajú do jeho indického sídla v Puttaparthi, aby v špeciálne vyzdobených sálach slúžiacich ako kaplnky recitovali sanskritské modlitby na slávu hinduistických bohov, prinášali obete bohu Ganešovi (so sloňou hlavou), bohyni Durge (kúpajúcej sa v krvi), spievali bohyni Kali, prosili o pomoc bohov Višnu a Šivu. No jediným skutočným avatárom má byť vlastne Sái Bába, o čom sa usiluje presvedčiť svojimi „zázrakmi“. Guru z Puttaparthy si pripisuje aj božské vlastnosti hovoriac, že je všemocný, všadeprítomný, vševediaci. Jeho vyznávači to potvrdzujú svedectvami o prípadoch levitácie a zjavovania sa na odľahlých miestach.

Aby bolo možné presvedčiť o Bábovom učení aj katolíkov, na internetových stránkach sekty možno nájsť medzi iným aj výpovede údajných katolíckych kňazov, ktorí vraj za veľa vďačia učeniu tohto svámiho. Napríklad jeden z nich, Mario Mazzolini, tvrdí, že Sái Bábovi vďačí (...) za obnovu svojho kňazského života (!). Navyše v Bábovom učení nevidí nič, čo by bolo v rozpore s katolíckou vierou. Slová tohto „kňaza“ sú na počudovanie. Najpravdepodobnejšie slúži ako fiktívna postava stvorená na propagandu sekty. To ale nie je všetko. Istou kuriozitou sú údajné slová samotnej Matky Božej vyslovené o Sái Bábovi. V zjavení vraj Mária predpovedala jednej „katolíckej vizionárke“ Connje Shawovej: *„Do konca tohto veku* (20. stor. – pozn. autora*), moja milovaná, celá Zem bude vedieť, že Boh Otec existuje a že v súčasnosti žije v ľudskom tele. Jeho meno je Sathia Sái Bába, ktorý prišiel, aby uzdravil, vyučoval a povýšil celé ľudstvo na každom mieste, v každom náboženstve, v každej kultúre a viere. (...) Ježiš a ja, všetci svätí, anjeli a ľudské bytosti sú držané v objatiach pána Sái plných lásky. On vie o všetkom, čo si kto na Zemi pomyslel, čo povedal alebo urobil a nekonečne miluje bez odsudzovania každú bytosť a vždy povzbudzuje k nadobúdaniu nového uvedomenia...“*. Ďalej v materiáloch, propagovaných sektou, čítame: *„Matka Božia povedala veľa podobných vecí pútnikom, ktorí prichádzali do Medžugoria v Juhoslávii, aby ju uvideli. Kresťanskí pútnici, ktorí boli u Bábu, sa jej pýtali, či azda Sri Sathya Sái Bába je tým predpovedaným Mesiášom. Madona odpovedala: Áno! Všetko, čo on hovorí, je pravda...“*. Azda nemusím nikoho z našich čitateľov presviedčať, že je to číry výmysel a totálny nezmysel. Objavilo sa už predsa toľko kníh, dokumentárnych filmov a článkov o Medžugorí, v ktorých niet ani stopy po týchto reveláciách. Samozrejme, že je nepravdepodobné, aby existovali. Je nepochopiteľné, že niektorí katolíci sa dajú na toto vôbec nachytať.

Keďže sa svámi Sái Bába považuje za boha, pripisuje si aj znalosť mnohých jazykov, ktoré sa nikdy neučil. Svojim verným ponúka nové prijatie do viery v novú „trojicu“, skladajúcu sa z prvého Sái Bábu zo Shyrdy, zo súčasného Sái Bábu (čiže jeho samého) a Prema Sái Bábu, čiže jeho budúceho vtelenia, ktoré sa má objaviť po jeho smrti roku 2022. Súčasne s týmto novým vtelením boha Bábu má prísť aj vyznávačmi očakávaný zlatý vek.

Môžeme si položiť otázku, čo vlastne majster učí. Zaujímavé je, že v jeho slovách sa nenájdu komplikované filozofické doktríny, ale len základné, pre život potrebné rady vzťahujúce sa na rôzne, často protikladné situácie. Istota je však jedna: Bába je spasiteľ, boh – choď za ním s plnou dôverou a odovzdaním – a budeš šťastný. Dokonca pritom nemusíš odhodiť ani svoje vyznanie, lebo svámi ponúka harmonickú syntézu všetkých náboženstiev, s detailným poukázaním na hinduizmus a, samozrejme, na seba, ako „sprievodcu“ po tomto duchovnom synkretizme.

V záhradách Bábovej svätyne možno nájsť niekoľkoposchodové sochy, znázorňujúce Ježiša, Budhu a celý panteón hinduistických božstiev. V jeho svätyniach existujú vedľa seba symboly ako linga Šivu, slabika ÓM, plameň Zarathustru, Dávidova hviezda, arabský polmesiac a kresťanský kríž, lebo – ako tvrdí guru – je iba jedno náboženstvo, a to náboženstvo lásky.

Kresťania, ktorí idú za týmito hinduisticko-synkretistickými učeniami Sái Bábu, si často neuvedomujú (dokonca v dobrej viere), že sa týmto vzďaľujú od Ježiša a jeho evanjelia. Pripomínajú omámené kobry, ktoré bezmyšlienkovito tancujú do taktu sladkých hinduistických melódií, vychádzajúcich z úst „božského“ Bábu. Zobudia ich aspoň silné, rozhodné a dôrazne povedané slová sv. Pavla: *„Ale keby sme hlásali aj my, alebo čo aj anjel z neba, iné evanjelium miesto toho, ktoré sme vám hlásali – nech je prekliaty!“* (Gal 1, 8)

Človek „zázrakov“

Aby Sái Bába dokázal svoju údajnú božskosť, obľubuje prekvapovať svojich vyznávačov a okrajových pozorovateľov vykonávanými „zázrakmi“. Stabilným bodom programu sú materializácie zlatých predmetov a prášku vibuti. Tento prášok – ako to vyplýva z dôveryhodných správ – sa takmer každý deň sype z jeho dlane. Tento jav bol veľakrát zachytený kamerou a fotoaparátom. Vibuti, ktorý je svätým popolom z kravského trusu, má údajne liečivé vlastnosti a jeho špecifická chuť sa v ústach udržiava celé hodiny (slúži najmä na vonkajšie potieranie tela). Sái Bába materializuje vibuti aj ľuďom, ktorí sú od neho vzdialení tisíce kilometrov. Vtedy sa sype z povrchu jeho fotografií. Počas každodenných stretnutí s vernými, ktorí prišli do Puttaparthi, svámi materializuje a rozdáva zlaté vajcia, prstene s drahokamami (dokonale vraj sedia na prstoch obdarovaných), náhrdelníky, medailóny, drahé hodinky a krížiky. Hinduistom a budhistom pre zmenu tvorí náboženské sošky alebo džapamálu, ktorá im slúži pri recitovaní mantier. Bábovi verní stúpenci hovoria aj o jeho umení levitácie a teleportácie – mizne zo svojej izby a neočakávane sa objavuje na úplne inom mieste –, ako aj o jeho schopnostiach jasnovidectva, objavovania sa v snoch, ovplyvňovania zmien počasia, uzdravovania, ba aj o kriesení mŕtvych.

Ťažko povedať, koľko je v týchto tvrdeniach pravdy, klamstva a koľko obyčajnej hyperbolizácie. Nepochybne na tom musí niečo byť, keď toľko osôb o tom hovorí, píše, či dokonca vlastní Bábom zmaterializované predmety (aj v Poľsku). Ako vysvetliť tento „bolo-nebolo fenomén“? Ako to robí?

Sám Sái Bába odpovedá na túto otázku tak, že tvorí predmety rovnako, ako Boh stvoril svet. Nakoniec, keďže je sám avatárom boha, niet sa ani čomu čudovať. Problém je však v tom, že určite bohom nie je (teda aspoň podľa nášho kresťanského chápania Boha). Ťažko preto hovoriť o jeho božskej moci. Žeby teda bol len obyčajným prehnaným podvodníkom, ktorý vo veľkej miere praktizuje svoje tajomné kúsky?

Szimon Dominiak-Gorski, redaktor Nowego Kuriera, v článku *Prázdne dielo boha* cituje slová Martina, bývalého vyznávača

Sái Bábu (štyri razy navštívil svojho svámiho v Indii). Martin bol svedkom materializácie prášku vibuti. Hovorí: *„Vibuti sa objavilo pred mojimi očami a sypalo sa z obrazu. Kedysi som bol presvedčený, že to dokazuje božskosť Bábu, ale teraz si myslím, že to mohol byť stav podobný hypnóze.“* Iný bývalý dlhoročný vyznávač Sái Bábu Švéd Conny Larsson tvrdí, že tieto zázraky sú iba triky: *„Dozvedel som sa, že ľudia pohybujúci sa v blízkosti Sái Bábu, v jeho ášrame, ako aj lídri organizácie Sathya Sái na celom svete sa vedome podieľajú na organizovanom podvádzaní na celosvetovej úrovni. V čom spočíva tento podvod? Nebudem tu hovoriť o finančnej stránke. Najhoršie je to, že sám Sái Bába každodenne podvádza svet svojimi materializáciami, od vibuti cez zlato, drahokamy, až po lingu. Povedali nám, že sa tu materializuje zlato a drahokamy ako rubíny a diamanty. Keď sme to potom dali overiť u zlatníka, zistilo sa, že je to len obyčajný kov a kúsky farebného skla. Všetky naoko zmaterializované veci boli kúpené v obchodoch v Hyderbate a okolitých sídlach. Všetci lídri vedia o tomto podvode a prosili ma – dokonca sa mi vyhrážali –, aby som o tom nič nehovoril.“*

Iný bývalý dlhoročný vyznávač svá miho, Terry Gallagher, ktorý počas troch rokov bol koordinátorom Sathya Sái v Austrálii, spomína: *„Keďže som mal už predtým určitú prípravu v oblasti odborných vied, začal som pozorovať rutinné počínanie, podľa ktorého Sái Bába postupoval každé ráno a večer v čase daršanu, a zvlášť, keď materializoval vibuti. Nikdy nezabudnem na pohľad úľaku na tvári Sái Bábu, keď zavčas rána vyšiel na verandu Manndiry a predo mnou mu padli na zem dve vrecká s vibuti, keď chcel prijať ružu od študenta. V to ráno nebola materializácia svätého popola počas daršanu! V nasledujúcich mesiacoch som pozoroval, ako presúva vibuti z ruky do ruky a listy, ktoré prijímal od svojich stúpencov, slúžili na to, aby zamaskoval svoje činy. Počas mnohých nadchádzajúcich osobných stretnutí so Sái Bábom som spozoroval viac než tridsať príkladov „materializácie“ prsteňov, „diamantov“, ružencov (džapamáli), nádob na vibuti atď. Všetko to bolo výsledkom zručnosti rúk a podvodu. Zo začiatku som tieto moje zistenia neuverejňoval. Myslel som si, že ak sa ľudia, ktorí sa stretávajú so Sái Bábom, vďaka jeho činom stávajú duchovnejšími, nedeje sa nič zlé. Nakoniec som o tom povedal mojej manželke a deťom, ktoré tiež videli tie materializované podvody.“*

Faktom je, že už roku 1976 Dr. Narasimbaiah, rektor Bangalurskej univerzity v Indii, ustanovil komisiu „pre racionálne a vedecké skúmanie zázrakov a iných dokázateľných predstáv“. Komisia poslala Sái Bábovi tri listy s prosbou o stretnutie a súhlas na možnosť vedecky skúmať jeho „zázraky“ v kontrolovaných podmienkach. Sái Bába na tieto listy neodpovedal. V apríli roku 1977 členovia komisie (spolu s novinármi a fotografmi) sa napriek tomu vybrali k Sái Bábovi, dúfajúc v to, že sa s ním stretnú (bolo to medializované). Žiaľ, Bába zakázal svojim strážcom vpustiť komisiu a novinárov a vyhlásil, že nevyjde von, kým všetci neodídu. K týmto všeobecne očakávaným skúmaniam teda nedošlo. Incident rozpútal zaujatú polemiku. Do indickej tlače a do miestnosti, kde sídlila komisia, prichádzalo neuveriteľné množstvo listov od stúpencov, ako aj od odporcov Sái Bábu.

V súvislosti s touto udalosťou môžeme predpokladať, že Sái Bába je vynikajúci „majster“. Ako však vysvetliť fakt, že za vyše šesťdesiat rokov verejného pôsobenia rozdal toľko kíl „vyčarovaných“ zlatých (ak to zlato vôbec bolo) predmetov? Muselo by mu predsa pomáhať prinajmenšom niekoľko klenotníkov a bolo by ťažké udržať to v tajnosti taký dlhý čas. A ako vysvetliť iné znaky pripisované Sái Bábovi?

Organizácia pôsobiaca v Indii *Indian Committee for the Investigation of Claims of the Paranormal* (Indická organizácia na skúmanie superprirodzených javov) sledovala väčší počet týchto „zázrakov“ a v knihe *Lure of Miracles* dokazuje, že mnoho z nich možno urobiť podomácky s neveľkými finančnými nákladmi. V knihe však nenájdeme vysvetlenie všetkých svámimu pripisovaných „znakov“ (aj za predpokladu, že väčšina z nich je výtvorom ľudskej obrazotvornosti jeho stúpencov). Sú však ľudia, ktorí tajomné správanie sa tohto hinduistického guru spájajú s okul-

tizmom. Pani Barbara Szandorowska, fascinovaná svojho času „zázrakmi“ Sái Bábu, sa po návšteve v Indii stala jeho horlivou nasledovníčkou. Až keď mu úplne obetovala svoje srdce, vyhlasujúc ho za svojho pána, zistila, že v skutočnosti sa odovzdala diablovi. Keď sa uvoľňovala spod jeho duchovného vplyvu, nezaobišlo sa to bez exorcizmu.

Oplatilo by sa v súvislosti s fenoménom Sái Bábu pripomenúť si nasledujúce Ježišove slová: *„Ak vám vtedy niekto povie: Pozrite, tu je Kristus!, alebo: Hľa, tam je! – neverte. Prídu totiž falošní mesiáši a proroci, ktorí budú robiť znamenia a divy, aby pokiaľ možno, zviedli vyvolených. Vy si však dajte pozor. Všetko som vám vopred povedal.“* (Mk, 13, 21–23)

Tieto Ježišove slová sú pre nás nielen varovaním, ale zdajú sa byť i najlepším vysvetlením a odpoveďou na otázky, s ktorými sa tu trápime. Hoci by „znamenie a zázraky“ svámiho boli len obyčajným ľudským podvodom.

Bába a chlapci

Medzi mnohými pochvalnými nápevmi ospevujúcimi česť božského Bábu sa objavujú aj (občasné) hlasy o jeho údajnej náklonnosti k mladým mužom či dokonca deťom mužského pohlavia. Ťažko povedať, do akej miery sú pravdivé, ale stojí za to sa s nimi zaoberať.

Haraldsson, ktorý je sám veľkým stúpencom Sái Bábu, v svojej knihe naznačil, že medzi mnohými listami, ktoré prišli univerzitnej komisii po jej neúspešnej výprave do sídla svámiho, sa našiel jeden, ktorý ho obviňoval z homosexuality. Bližšie detaily v tejto pre nás pozoruhodnej veci autor, žiaľ, neuviedol. Keby to bol len jeden hlas, dalo by sa to prehliadnuť. Istí ľudia však Sái Bábu obviňujú z tohto prehrešku verejne. Navyše varujú ostatných pred údajnými homosexuálnymi sklonmi božského avatára. K týmto ľuďom patrí už spomenutý Conny Larsson. Vo Švédsku vedie terapeutické centrum pre narkomanov a tzv. problémovú mládež. Dvadsať rokov bol veľkým stúpencom Sái Bábu. Jeho učenie definitívne zanechal pred tromi rokmi, keď mal guru údajne sexuálne zneužiť niekoľko chlapcov z jeho terapeutickej skupiny. Jeden z nich dokonca spáchal samovraždu, čo mohlo byť dôsledkom psychickej traumy, ku ktorej došlo počas kontaktu s Bábom. Tak to aspoň tvrdí Larsson. Od tejto udalosti cestuje po svete, navštevuje Bábových stúpencov a varuje ich, že ctihodný svámi je najobyčajnejší pedofil. Dokonca bol niekoľkokrát v Poľsku, kde navštívil tunajšie centrá Sathya Sái. Podľa informácií z *Nowego Kuriera*, vodcovia poľských vyznávačov Bábu vraj (po poslednej návšteve Larssona) vyhlásili, že prechádza (...) štádiom skúšky viery. Boli aj takí, ktorí mu uverili a prestali uctievať Sái Bábu.

V jednej z poľských publikácií Sathya Sái čítame vetu: *„V Indii sú známe tradičné rituály, ktoré zahŕňajú určité úkony spojené s dotýkaním sa pohlavných orgánov chlapcov. Je známe, že svámi robil takéto veci aj v prítomnosti rodičov a nie je na tom nič zvrhlé.“* Asi tu nikoho netreba presviedčať o tom, že v našom štáte by takéto činy boli trestné.

Väčšina poľských vyznávačov Sái Bábu, ktorí sa zoskupujú v centrách Sathya Sái, aspoň raz navštívili svámiho v Indii. Jeden z nich, Andrej, po opustení sekty dosvedčil, že u Bábu bol celý mesiac. Vtedy si všimol, že svámi počas každodenných stretnutí so zhromaždenými náhlivo prechádzal okolo príťažlivých žien a venoval im minimálnu pozornosť. Naproti tomu pri mužoch spomaľoval, pozorne ich sledoval a pozýval na individuálne rozhovory. Aj Andrej s malou skupinou osôb mal byť Bábom vybratý na bližšie stretnutie. Vtedy si všimol dve izbičky; jedna pre celú skupinu a druhá za oddeľujúcou stenou, ktorá mala slúžiť na sexuálne „rituály“. Andreja pred týmito „rituálmi“ zachránila slabá znalosť anglického jazyka, pretože Bába sa s nimi údajne rád rozpráva. Keď čítame tieto slová, naskytá sa nám otázka: Ako je to vlastne s jeho nezvyčajnou znalosťou jazykov? Žeby bol pre neho poľský jazyk príliš ťažký?

Po prečítaní vyššie citovaného *Nowego Kuriera* sa z organizácie Sathya Sái rozhodol vystúpiť Artur Wiśniewski, jeden z jej poľských vodcov. Vo svojom svedectve uverejnenom v tomto časopise (z 8. júna 2000) vypovedal, že podujať sa na toto ťažké rozhodnutie mu pomohla posledná návšteva Conny Larssona v Poľsku: *„Stretli sme sa pri dlhom rozhovore* – vypovedal Artur. *Larsson mi priviezol mnoho svedectiev Bábom sexuálne zneužívaných ľudí. Zarazilo ma, že svedectvá ľudí v rôznych časových odstupoch boli veľmi podobné. Prestal som mať pochybnosti. Boli to desiatky opisov týkajúce sa sexuálneho zneužívania, a to už nemohla byť náhoda. K rozhodnutiu ukončiť vzťah s Bábom mi pomohol aj David Bailey, s ktorým som sa už niekoľko rokov poznal. Odhalil mi veľa šokujúcich skutočností. Otriasla mnou informácia, ktorá sa dotýkala Dr. Naresha Bhatiu, riaditeľa hematologickej stanice v nemocnici Sái Bábu. Tento lekár odišiel, lebo jedného dňa k nemu priniesli krvácajúceho, práve Sái Bábom znásilneného chlapca. Doktor Bhatia vtedy urobil veľký rozruch a efekt bol taký, že musel utiecť a skryť sa, lebo mu hrozila smrť.“*

Terry Gallagher hovorí o nepodarenom atentáte na Sái Bábu (1993), v dôsledku ktorého boli policajtmi zavraždení štyria študenti a dvaja jeho najbližší spolupracovníci. Prečo chceli študenti Sái Bábu zabiť, keď predtým ich zadarmo vyučoval? *„Chcel som sa dozvedieť viac o sexuálnych vzťahoch Sái Bábu so študentmi a s chlapcami zo školy“* (niektorí z nich nemali viac ako sedem rokov!) – hovorí Gallagher. *„Chcel som zistiť, či práve to mohlo byť príčinou, že Sái Bábu chceli zavraždiť jeho študenti. Na moje počudovanie som sa dozvedel, že takéto praktiky sú v Indii akceptované! (...) Keď sme sa usilovali povedať iným o našich zážitkoch a odhaliť pravdu o Sái Bábovi, nikto nám neveril, okrem tých, čo mali podobné skúsenosti. Strach im však bránil v tom, aby vypovedali pravdu iným! Až v priebehu posledných dvanástich mesiacov začali študenti Sái Bábu medzi sebou komunikovať, potvrdzujúc pri tom, že to, čo zažili, je pravda.“*

Raz sa opýtali jednej horlivej poľskej nasledovníčky Sái Bábu na jeho sexuálne praktiky. Otázka znela, či by ďalej uctievala svojho guru, keby jej on zneužíval syna. Vraj odpovedala, že Bába je bohom a takéto veci môže robiť. Táto odpoveď je natoľko veľavravná, že ju nemá zmysel komentovať.

Ako sme sa mohli presvedčiť, veľa faktov hovorí o tom, že Sái Bába „ľúbi“ chlapcov. Istotne je ešte nemálo tých, ktorí by na túto tému mohli povedať viac, ale z rôznych dôvodov sa rozhodli radšej nevypovedať. Na záver si môžeme položiť otázku: Prečo Sái Bába počas svojho života nikdy nevycestoval z Indie? Možno preto, lebo pri opustení krajiny by bol okamžite zadržaný za pedofíliu. Sú signály, ktoré tvrdia, že Scotland Yard údajne žaluje svámiho za jeho homosexuálne vzťahy s chlapcami. A tieto informácie nemožno brať na ľahkú váhu.

GRZEGORZ FELS
Preložil: ROMAN KOSTKA
Foto: archív

Sexualita a transcendencia

Popri agresivite predstavuje sexualita jednu z najsilnejších psychických síl človeka. Osoba ju často prežíva s takou závratnou intenzitou, že ju vníma ako silu, ktorá k nej prichádza zvonka, a ona nad ňou nemá nijakú moc. Sexualita je často silnejšia ako ľudská vôľa, silnejšia ako život sám. Človek ju zažíva ako niečo, čo ho zotročuje (alebo naopak oslobodzuje), čo v každom prípade nadobúda charakteristiky transcendentnej sily, ktorá akoby nepochádzala z jeho vnútorného sveta.

V našom kultúrnom prostredí považujeme sexualitu väčšinou za protiklad k duchovnej a náboženskej zložke života. Ale nie je to také samozrejmé. Ak sa ohliadneme po rozličných náboženstvách, môžeme sa stretnúť s rozmanitými prístupmi k sexualite – počnúc tými, ktoré ju vnímajú ako prienik božstva do nášho materiálneho sveta, cez tie, čo považujú sexualitu za obraz či „ikonu“ sprostredkúvajúcu človeku bližšie poznanie duchovna, až po tie, čo považujú sexualitu za „modlu“, ktorá nič posvätné nezobrazuje a stavia sa len ako prekážka človeku na jeho ceste k božskému a duchovnému rozmeru života.

Sexualita ako božská skutočnosť

Je pravdepodobné, že rituály pravekých kultov plodnosti či ceremoniály „svätých sobášov“ (napr. medzi sumerskými kráľmi a ich veľkňažkami) sa v dávnych časoch nepovažovali iba za symbol nebeských skutočností, ale za samu božskú skutočnosť. Zmyslom týchto rituálov bolo magickým spôsobom zabezpečovať úspešnosť a prosperitu krajiny, národa či kmeňa. V novších časoch sa s magickými rituálmi spojenými so sexualitou stretávame najčastejšie v súvislosti s ľudovým čarodejníctvom, ktoré sa v stredoveku formovalo do svojrázneho hnutia vzbury. Jeho členovia sa zhromažďovali na opustených miestach pri tzv. sabatoch, obradoch, pri ktorých vzývali pohanských bohov i diabla orgiastickými rituálmi, a o ktorých verili, že im dávajú silu v najrozličnejších životných situáciách. V súčasnosti je to predovšetkým hnutie Wicca, po roku 1954 znovuvzkriesená forma uctievania prírody a kultu bohyne Veľkej Matky, o ktorej je známe, že koná čarodejnícke sabaty a nahé účastníčky pri nich slávia sexuálne rituály plodnosti pri príležitosti jednotlivých ročných období (predovšetkým *Keltane* – sviatok plodnosti 1. mája a *Lamas* – začiatok žatvy 1. augusta).

Čarodejníctvo a satanizmus

S magickým, teda v podstate náboženským postojom k sexualite sa môžeme stretnúť aj u mnohých novodobých mágov a čarodejníkov. Anglický spisovateľ, horolezec (a hysterik) Aleister Crowley (1875 – 1947), ktorý sám seba označoval za Satana (resp. „beštiu 666“), sa preslávil predvádzaním sexuálne magických rituálov inšpirovaných kabalou (pozri ďalej), tantrou i dionýzovskými mystériami. Roku 1921 spáril capa so svojou priateľkou Leah Hirsigovou a v okamihu orgazmu prerezal zvieraťu hrdlo, čím malo dôjsť k obrovskému uvoľneniu energie celého vesmíru. Slávu (a mnoho posmeškov) získal aj mág mystického rádu O.T.O. (Ordo Templi Orientis) v Kalifornii Jack Parsons, keď sa roku 1946 pokúšal pomocou zaklínania, mágie a sexuálneho styku stiahnuť z hviezdnych sfér na Zem „Mesačné dieťa“ a vložiť ho do lona „Babylonskej pobehlice“, ženy, ktorá – keď sa oplodnenie nepodarilo – ho okradla o desaťtisíc dolárov.

Crowley sa síce označoval za Satana i Antikrista, ale satanizmus ako kult vyznávačov diabla sa v Európe objavil už v 17. storočí. Pôvodní satanisti uctievali Satana ako anjela zla a vládcu temnôt a pri svojich obradoch – tzv. čiernej omši – často parodovali kresťanský omšový obrad. Funkciu oltára vykonávala nahá žena a do jej lona sa vkladala konsekrovaná hostia; ostatní účastníci boli oblečení do čierneho rúcha. Niekedy sa stalo, že zabili živého tvora. Satanizmus však v tejto forme veľmi rýchlo degeneroval. Pod vplyvom osvietenstva začala upadať náboženská viera všeobecne a satanistické aktivity sa stávali čoraz väčšmi obyčajnou hračkou na pobavenie. Priťahovali najmä sexuálne deviácie každého druhu, ktorých hlavným motívom nebola mágia ani viera v Satana, ale orgie, ktoré sa s týmito obradmi spájali.

Hoci kult diabla spojený so sexuálnou mágiou a krvavými rituálmi vyznávala ešte v tomto storočí Cirkev posledného súdu založená roku 1967 Charlesom Mansonom (ktorý sa stal povestný vraždou filmovej herečky Sharon Tateovej a jej priateľov roku 1969), základom ideológie najslávnejšej satanistickej organizácie dnešných čias – Satanistickej cirkvi v Kalifornii, založenej roku 1966 Antonom LaVeyom – už nie je viera v Satana, ale revolta proti morálke vôbec a vyhlasovanie narcistickej viery v človeka, ktorý nie je spútaný nijakými obmedzeniami. Títo satanisti jednoducho v Satana neveria, rituály sú pre nich väčšinou formou psychoterapie a sexualita obyčajným symbolom vzbury, ba dakedy dokonca len cynickým prostriedkom k finančnému zisku. Úsilie, aby nimi vlastnené erotické zábavné podniky boli oslobodené od platenia daní (sú vyhlasované za „chrámy“ a v nich zamestnané prostitútky za „kňažky“ či „rehoľné sestry“), sú už len dokladom čisto konzumného prístupu k sexualite a k náboženskému svetonázoru.“

Cirkev zjednotenia

S úplne odlišným prístupom k sexualite sa stretávame u tzv. Cirkvi zjednotenia (Asociácia svätého Ducha pre zjednotenie svetového kresťanstva), ustanovenej roku 1954 v Kórei. Učenie tejto sekty vychádza jednak z kresťanstva, jednak z taoizmu. Podľa neho je Boh polarizovaný na mužský a ženský princíp a medzi nimi dochádza k vzájomnej výmene „dávania a brania“. Podľa učenia tejto skupiny aj človek existuje rozpolený v dvoch formách, mužskej a ženskej, a keď medzi nimi dochádza k výmene „dávania a brania“, vzniká harmónia.

Podľa učenia Cirkvi zjednotenia na počiatku diabol „znečistil“ prvú ženu Evu tým, že ju zviedol na smilstvo a od tých čias sa všetci Evini potomkovia rodia ako hriešni nedokonalí ľudia. Keďže však platí, že veci sa môžu naprávať rovnakým spôsobom, akým sa pokazili, ale s opačným znamienkom, dá sa v munistickej logike veci uvažovať o tom, že sexuálny styk s dokonalým človekom poslaným od Boha by mohol viesť k opätovnému očisteniu padlého ľudstva. Za takého „dokonalého“ človeka je v očiach členov Cirkvi zjednotenia považovaný sám zakladateľ cirkvi San Mjung Mun. Hoci je pravda, že sa opakovane objavujú obvinenia, že v počiatočnom období existencie cirkvi skutočne „očisťoval“ nové adeptky členstva sexuálnym stykom, treba priznať, že túto skutočnosť, ktorú Munovi nasledovníci ustavične popierajú, sa nikdy nepodarilo jednoznačne preukázať.

V dnešných časoch je sexualita u munistov striktne viazaná na manželstvo a je ritualizovaná. Mun predstavuje seba a svoju manželku Hak Ča Han ako „pravých rodičov“ a ponúka svojim nasledovníkom výber ideálnych partnerov na manželský život. Na základe fotografií organizuje vznik nových dvojíc medzi národmi a rasami a novovzniknutým párom potom žehná pri masových sobášoch na štadiónoch. „Očistenie“ novomanželov a ich fyzické naviazanie na Muna sa v súčasnosti deje obradom, pri ktorom prijímajúci pijú víno, v ktorom je primiešaná Munova krv. Po dlhšom prípravnom období po tomto obrade nasleduje sexuálne stretnutie novomanželov, ktoré trvá tri noci a poloha manželov pri spojení sa mení tak, aby symbolizovala pôvodnú nadvládu ženy nad mužom a postupne jej premenu na podriadenosť panstvu muža. Zmyslom sexuálneho spojenia je však predovšetkým plodenie detí a tie sú potom v doslovnom zmysle slova považované za bezhriešnych potomkov „pravých rodičov“.

Mormonizmus

Sexualita našla zbožštenie v istom zmysle aj v ranom mormonizme. Jeho zakladateľ Joseph Smith začal od roku 1836 žiť v mnohoženstve (informácie o počte manželiek sa pohybujú medzi číslami 14 a 49) a roku 1843 vyhlásil na „príkaz Boží“ mnohoženstvo za záväzné pre všetkých svojich mužských stúpencov. Toto nariadenie sa zdôvodňovalo náboženským tvrdením, že nevydaté ženy nemôžu byť vykúpené a nemôžu dosiahnuť mormonské „nebo“. Prvej Smithovej manželke Eme sa však Boh (ústami jej muža) i tak vyhrážal, že ju „zničí“, ak bude nasledovať príklad svojho manžela v zmysle mnohomužstva. Roku 1862 vyniesol kongres USA zákony proti polygamii, a hoci druhý mormónsky prezident Bringham Young žil spoločne s 28 manželkami a vytrvalo vyhlasoval, že požiadavka zrieknutia sa mnohoženstva ako článku mormónskej viery je pre jeho nasledovníkov nepredstaviteľná, roku 1890 štvrtý mormónsky prezident Wilford Woodruff (opäť na „Boží pokyn“) mnohoženstvo zrušil.

Sexualita ako náboženská „ikona“

Vo svojom *Výklade snov* opisuje Freud symboly, ktoré reprezentujú sexuálne témy. Predstava, že nejaká vec stojí na mieste inej veci, však podľa neho neplatí vždy a všade. Cigareta nie je vždy symbolom penisu. Niekedy je cigareta iba cigaretou. Napriek tomu Freud nesmeruje dostatočne ďaleko. Nikde si nekladie otázku, či samotná sexualita nemôže byť symbolom niečoho iného.

Biblia a Pieseň piesní

Medzi psychológmi niet sporu o tom, že sexualita symbolizuje vzťah. Môže ho vyjadrovať, môže ho i nahradzovať. Sexualita však funguje aj ako obrana proti úzkosti zo slobody. Lebo niet väčšej psychickej sily, ktorá by tak zväzovala vôľu človeka, ako sexualita. Preto sa kresťanstvo k sexualite stavalo vždy veľmi rezervovane. Napriek tomu i v kresťanstve existovali prúdy, ktoré v sexualite objavovali duchovný zdroj a považovali ju za prameň a cestu hlbšej spirituality.

Už samo zaradenie zbierky milostných piesní nazvanej Veľpieseň (alebo aj Pieseň piesní) do kánonu Starého zákona nasvedčuje, že láska medzi mužom a ženou sa už v judaizme považovala za jednu z najvyšších hodnôt. Neskrývane sexuálne verše typu *„vstaň, vetrík severný! Zdvihni sa, vánok od juhu! Prevejte moju záhradu! Nech sa jej vôňa roznáša...! Ó, keby prišiel milý môj do svojej záhrady a keby požíval jej znamenité ovocie!“* (Pies 4, 16) zaradené medzi posvätné Písma však navyše ukazujú, že smery, ktoré zdôrazňovali, že aj samotný sexuálny zážitok môže človeku sprostredkovať hlbšie duchovné skutočnosti, mali v rámci judaizmu i kresťanstva vždy svoje opodstatnenie.

Kabala a sekty slobodného ducha

Mocnú inšpiráciu z knihy Pieseň piesní čerpalo tajné stredoveké židovské učenie kabala. Vychádzalo z predstavy, že človek je zmenšený duplikát vesmíru, a pretože vesmír a človek sú nerozlučne spojení, sexuálne konanie človeka – pozemský náprotivok tvorivej sily Boha – môže pôsobiť aj na vesmír. Duchovný vzostup v súvislosti so sexualitou však podľa kabaly možno dosiahnuť iba vo svätom zväzku medzi mužom a ženou, teda v manželstve.

Sekty slobodného ducha, intelektuálskomystické kresťanské skupiny vrcholného stredoveku, išli v tomto ohľade ešte ďalej. Išlo o najrozličnejšie skupiny blúznivých nasledovníkov Jaochima de Fiore, Amalrika z Bene, tzv. fraticellov či heretizovaných beghardov a bekýň, ktorých učenie pútnici roznášali po celej Európe a ustavične sa pretváralo k panteistickým herézam. Členovia týchto skupín sa často domnievali, že žijú tak duchovne, že sú nielen lepšími ľuďmi, než kňazi oficiálnej cirkvi, ale sú priamo totožní s Bohom (Kristom, Duchom Svätým, len u žien sa niekedy objavovala identifikácia s Máriou). Hoci niektorí z nich zdôrazňovali asketické stránky duchovného života (počínajúc sexuálnou zdržanlivosťou a končiac sebatrýznením), väčšina z nich odmietala prijať, že by pre ne platili akékoľvek limity

kresťanskej morálky a boli presvedčení, že môžu robiť všetko, čo si telo žiada. Pre nich neexistoval nijaký hriech, mohli kradnúť, klamať, pretože dobro a zlo neexistuje a koniec koncov všetko je od Boha a je Bohom. A v tomto zmysle nielen sexuálna sloboda v zmysle promiskuity, ale aj incest či homosexualita boli pre nich bez problémov dovolené.

Rodina

Ku celkom oslobodenému postoju k sexualite sa ešte v dnešných časoch hlási malá extrémna kresťanská skupina zvaná Rodina (predtým Rodina lásky, pôvodne Deti Božie). Tá bola založená na sklonku 60. rokov Dávidom Brandtom Bergom v USA a jej mottom by mohol byť slávny výrok jej „prorockého" zakladateľa: *„Na sexe nie je absolútne nič zlé, keď sa praktizuje v láske..."* S dodatkom: *„Nech je to čokoľvek, nech je to s kýmkoľvek, bez ohľadu na to, kto to je, akého veku, či je príbuzný, alebo akým spôsobom."*

Pre Berga, ktorý vyšiel z prostredia charizmatického kresťanstva, bol vždy typický odpor k zákonom tohto sveta. Od roku 1966 kázal mladistvým narkomanom a hippies v Kalifornii a vyzýval ich, aby sa pripojili k novej, ním začatej „Ježišovej revolúcii". Ale keď začiatkom sedemdesiatych rokov opustil kvôli mladej dievčine Karen Zerbyovej, nazývanej Mária, svoju ženu Jane, s ktorou sa oženil roku 1944 a mal s ňou štyri deti, začala byť v jeho listoch nasledovníkom zrejmá ustavične narastajúca posadnutosť sexualitou.

Pod Bergovým vplyvom sa preslávili členovia Detí Božích hlásaním fyzickej lásky ako obrazu lásky Božej; medzi ich povinnosti patrilo aj získavanie nových členov lákaním na erotickú príťažlivosť (tzv. Flirty Fishing – rybárčenie flirtom). *„Nijaké podprsenky, ale priesvitné blúzky. Ukážte im, čo máte – to je vnadidlo..."* – žiadal od svojich nasledovníčok David Berg. Komunitný spôsob života, prostitúcia pre Ježiša a uzavretosť pred vonkajším svetom však spôsobili, že najmä v sedemdesiatych rokoch boli členovia Detí Božích opakovane obviňovaní nielen z tzv. „sexuálneho spolužitia", t. j. zo sexuality medzi členmi komunity na základe striktných rozpisov, ale aj zo sexuálneho zneužívania detí, ktoré podľa Bergovho nabádania mali byť zasväcované do sexuálneho života už od 5 – 6 rokov. Situácia sa nezlepšila ani po opakovanom rozpustení organizácie, ba ani po Bergovej smrti roku 1994. V jednom z prvých samostatných listov žiadala Mária, ktorá prevzala vedenie Rodiny do svojich rúk, aby jej nasledovníčky za pomoci masturbácie prežívali intenzívnu lásku k Ježišovi a ponárali sa tak do účinnej modlitby (!).

Tantra

V asketických pomeroch hinduizmu slúži pohlavný styk najmä na rozmnožovanie ľudského života. V erotických pomeroch tantrického hinduizmu sa však pohlavný styk stáva odbleskom najvyšších božských slastí. Tým, že sa sexuálni partneri dokážu preniesť ponad každú rozkoš, sľubuje sa im dosiahnutie úplného stotožnenia s prírodnou energiou a nakoniec aj s božstvom. V erotických prúdoch tantry nejde o dosiahnutie orgazmu a uvoľnenie psychickej energie, ale o dosiahnutie jednoty s absolútnom. Účastníci rituálov sú vedení k tomu, aby sa snažili ovládnuť všetky zmysly a prekonať sexuálne vzrušenie tým, že pred približujúcim sa orgastickým vyvrcholením prerušia spojenie a ponoria sa do vnútornej extázy. (Pozn.: Tantra je náuka o oslobodení a nemožno ju obmedzovať na sexuálne magické rituály. Existujú prúdy tantrizmu, ktoré sa usilujú dosiahnuť spojenie s absolútnom i výhradne meditatívnou cestou; porov. *Malý slovník sekt*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1998, str. 119.)

Najznámejším predstaviteľom tantrického hinduizmu na Západe sa stal v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch indický profesor filozofie Bhagwan Sri Rajneesh, zvaný Ošo (Osho). Rajneesh založil roku 1974 duchovné stredisko v indickej Poone a na jeho učení bolo atraktívne predovšetkým to, že osvietenie podľa neho nevyžadovalo žiadne odriekanie. V zásade stačilo opustiť väzenie myslenia, prežívať stavy skupinovej extázy a uvedomovať si svoju božskú podstatu. Rajneesh učil, že osvietenie môže človek dosiahnuť iba vtedy, ak uvoľní v sebe všetky emócie, vrátane hnevu, smútku a agresivity, a ak sa poddá sexuálnemu vzrušeniu a uspokojeniu. I keď Rajneesh bol často označovaný za šarlatána (vo svojom učení vychádzal okrem tantry aj z myšlienok gnostického kresťanstva a modernej psychoterapie) a musel čeliť mnohým súdnym sporom, hnutie, ktoré založil, prežilo jeho smrť. Jeho nasledovníci majú aj v našich zemepisných šírkach niekoľko centier, ktoré ponúkajú rozmanité druhy meditácií, organizujú vzdelávacie kurzy a pre užší kruh záujemcov konajú školenia tantrického sexu (s podmienkou negatívneho testu na HIV).

Sexualita ako „modla"

Je znakom čias, že sa stierajú hranice medzi realitou a jej obrazmi, medzi vecami a ich symbolmi. Obrazy často nezobrazujú skutočnosť, ale stoja na jej mieste. Také obrazy bez originálu sa nazývajú simulakry. Príkladom takýchto simulakrov v náboženskej oblasti sú modly. Sú to obrazy, ktoré neukazujú ako ikony „za seba" k božskému originálu, ale za pravú transcendentnú realitu vydávajú samy seba.

Kresťanské mníšstvo a Ježišov ideál

Hoci Ježiš sám mal zreteľne pozitívny vzťah k ženám, nikdy nebol ženatý a jeho nasledovníci sa vždy pozerali na sexualitu s veľkou podozrievavosťou. Duchovný ideál kresťanstva vo všetkých časoch zdôrazňoval fenomén slobody, a preto od najstarších čias akcentoval cestu k Bohu skrze asketický ideál odpútanosti od vecí, ktoré si človeka podmaňujú. Zásada chudoby (oslobodenie od pripútanosti k majetku), zásada poslušnosti (oslobodenie od vlastného narcizmu) a zásada čistoty (oslobodenie od pút pudovosti) predstavovali od najstarších čias podstatu kresťanského mníšstva. Počínajúc reformáciou však máloktorý náboženský vodca sledoval tento ideál do dôsledkov (v zmysle Ježišovho celibátnictva). Aj vodcovia najškrupulóznejších reformačných skupín boli väčšinou ženatí, niekedy aj rozvedení, pretože celibát bol vyhlasovaný za niečo typicky katolícke a (preto) pokrytecké.

Čo platí o klasických denomináciách, platí o to väčšmi o sektách: zakladateľ mormónov Joe Smith bol polygamista, zakladateľa Svedkov Jehovových Charlesa Taze Russella opustila manželka po sedemnástich rokoch manželstva, zakladateľka Kresťanskej vedy Mary Baker-Eddyová bola rozvedená. San Mjung Mun bol dvakrátkrát (možno až štyrikrát) ženatý, David Berg sa netajil sexuálnymi stykmi so stovkami žien, práve tak ako David Koresh či Jim Jones, ktorí si vyberali milenky medzi manželkami a dcérami svojich nasledovníkov. Sexualita v kresťanstve bola vždy regulovaná mnohými etickými pravidlami a normami, ale v sektách často platilo a platí, že sexuálna morálka zaväzuje iba radových členov a vodcovia sa nemusia obmedzovať žiadnymi pravidlami.

Katari

Extrémne odmietavým postojom k sexualite sa vyznačovala v stredoveku sekta inšpirovaná manichejstvom – katari. Rozšírili sa v 12. storočí z pôvodnej balkánskej oblasti do severného Talianska, južného Francúzska a severného Španielska. Sami seba nazývali „čistí“ a svet a všetky spoločenské inštitúcie považovali za služobníkov diabla. Avšak hlásali, že „satanokracii“ sa ľudia musia brániť – jednak tým, že prijmú poučenie o správnej podobe vecí (stanú sa katarmi), jednak tým, že vstúpia do akejsi generálnej stávky proti vrchnosti: Nebudú pracovať, nebudú mať deti a najlepšie, keď všetci skončia samovraždou (tá sa tešila veľkej úcte a spájala sa so zvláštnymi náboženskými obradmi). Preto katari v zásade odmietali manželstvo, všetci slobodní členovia sa museli manželstva vzdať a tí, ktorí už v manželstve žili, sa museli vyvarovať plodenia detí.

Keďže sa však také tvrdé predpisy dali len ťažko uskutočňovať, rozlišovali katari vo svojich radoch dve skupiny ľudí: dokonalých (perfecti), ktorí sa ženenia zriekli, boli vegetariánmi, chodili v najjednoduchšom čiernom odeve a sandáloch, nepracovali a žili v absolútnej sexuálnej abstinencii, a nedokonalých (imperfecti), ktorých hlavnou povinnosťou bolo za každých okolností pomáhať dokonalým. Ale pravdu povediac – keď imperfecti dbali na to, aby sa zabránilo rozmnožovaniu, poskytovala sa im celkom veľká sexuálna voľnosť.

Budhizmus, hinduizmus

Dôvod odmietania sexuality v budhizme vychádza z dvoch zdrojov: jednak z centrálneho pocitu životnej nezmyselnosti viazanej na hmotný svet (pozn.: Veci tohto sveta sú v budhizme premenlivé, vnútorne prázdne a neschopné poskytnúť konečné uspokojenie. Celý život je strasť a utrpenie. Oslobodenie človeka je možné len úplným odpútaním sa od hmotného sveta), jednak zo základného dôrazu Budhovho učenia na oslobodenie sa od túžby po slasti. Typický je v tomto ohľade príbeh z Buddhovej mladosti: Keď malý Budha (Siddhártha Gautama) na svojich prechádzkach z mesta poznal ľudské utrpenie (t.j. stretol starca, chorého človeka, mŕtveho človeka a žobráka), rozhodol sa po trinástich rokoch manželstva opustiť rodný palác ako obyčajný askéta. A vtedy zažil silné znechutenie nad (sexuálnymi) radosťami sveta. Pri veľkom lúčení sa mu naskytol škaredý pohľad v ženskej komnate. Uvidel „krásne“ ženy, ako v hlbokom spánku obnažujú nedostatky svojich tiel, vlasy majú rozstrapatené, z úst im vytekajú sliny a s roztiahnutými nohami obnažujú prečudesné skryté miesta.

Budha bol znechutený a je pravda, že ženy sa až doposiaľ v budhizme (ako aj v džinizme) označujú za veľké pokušiteľky. Hoci to neplatí stopercentne – existujú školy tibetského, kórejského a japonského budhizmu, ktoré mníchom bez problémov dovoľujú, aby sa ženili a mali rodiny – v zásade sa pri vstupe do budhistických kláštorov od novicov požaduje, aby sa zaviazali, že budú viesť život v cudnosti a budú sa zdržiavať každého pohlavného styku. Porušenie tohto záväzku môže viesť až k vylúčeniu zo spoločenstva rádu.

Podobne ako v budhizme je to však aj v hlavných prúdoch hinduizmu. Jeho asketické smery samozrejme vyžadujú od svojich nasledovníkov prísnu sexuálnu abstinenciu, ale s odmietavým prístupom k sexualite sa stretávame aj u skupín, ktoré nachádzajú hlavnú náboženskú inšpiráciu v uctievaní bhakti (oddanosti). Ako príklad možno uviesť na Západe najznámejšie hnutie tejto indickej spirituality – hnutie Hare Krišna. Hoci známe krišnovské mýty sú plné nežných milostných príhod, ktoré zažíval mladý Krišna s krásnymi pastierkami kráv (kradol im odevy a robil tisíce milostných hier), v hnutí Hare Krišna samom sa najväčšmi oceňuje celibát a manželská sexualita sa prísne reguluje, obmedzuje a ritualizuje.

Náboženský sexizmus

V hinduizme platí, že žena sa považuje za menej hodnotnú bytosť, než jej muž, a v prípade manželovej smrti je vhodné, aby sa dobrovoľne spojila so zosnulým manželom smrťou sebaupálením. To sa, samozrejme, zakazuje svetskými zákonmi i náboženskými autoritami, ale na pohŕdanie ženou v indickej spoločnosti to takmer nič nemení. Práve tak ako sa nič zásadné nemení vo vzťahu k ženám v poslednom veľkom náboženstve súčasnosti – v islame.

Z morálneho hľadiska je v islame veľmi prísne posudzovaný incest, znásilnenie a homosexualita, prísne sa trestá aj cudzoložstvo, i keď to musí byť doložené štyrmi svedkami (a kto by svoje obvinenie nedoložil, má byť verejne zbičovaný osemdesiatimi ranami bičom). Čo sa však týka samotnej sexuality, k nej sa z pozícií západnej morálky správa islam značne „liberálne“. Nielenže vstup do manželstva je pre moslimov svätou povinnosťou a existuje možnosť mať štyri manželky a ľubovoľný počet konkubín, ale aj medzi blaženosti, ktoré sa mužom sľubujú v nebeskom raji, patria sexuálne slasti s krásnymi pannami – huriskami. Na druhej strane sa však vyžaduje „feudálna“ podriadenosť ženy voči mužovi a žena je prakticky vylúčená z verejného života a vykázaná do súkromia domácnosti (čím islamskejší štát, tým striktnejšie pomery). Žena – moslimka si nesmie vziať za manžela nemoslima, a zatiaľ čo moslimský muž môže zrušiť manželstvo jednoduchým vyhlásením bez uvedenia dôvodu, ženy môžu o rozvod usilovať len zdĺhavým súdnym procesom. Už za Abbásovcov boli zavedené byzantské dvorné mravy oddelenia manželiek od cudzích mužov a tie sa od tých čias smú pohybovať mimo háremu iba zahalené v závoji. Aj modlitbová sieň vo vnútri mešity sa počas bohoslužby vyhradzuje iba mužom a ženy smú zostávať len vo zvýšenom priestore v zadnej strane modlitebne, oddelené mrežou alebo plátnom. Počas menštruácie však ženy vôbec nesmú vstúpiť do mešity, lebo sa považujú za rituálne nečisté; v tom čase sa nesmú ani postiť, dotýkať sa Koránu ani z neho predčítať verše.

PROKOP REMEŠ

Z časopisu DINGIR preložila:
A. MRÁKOVÁ

O trokmi falošnej nádeje (1)

Žijeme v období globalizácie. Svet sa pričinením moderných informačných technológií stáva čoraz menším. Na prahu nového tisícročia sme svedkami fenoménu, ktorý by ešte pred niekoľkými desaťročiami bol takmer nepredstaviteľný. Mám na mysli prienik a vzájomné ovplyvňovanie viacerých kultúr, dokonca celých civilizácií. Človek sa čoraz bezradnejšie prizerá duchovnej polarizácii – ponuka ustavične sa rozširujúceho spektra duchovných, filozofických či náboženských smerov, prípadne ich najrozmanitejších „klonov" vytvára priestor, v ktorom orientovať sa je zo dňa na deň ťažšie. Odhaduje sa, že iba v našom stredoeurópskom regióne pôsobí vyše 600 viac či menej deštrukčných kultov a tento počet sa z roka na rok zvyšuje. Poviete si, že v demokratickej a pluralitnej spoločnosti je to prirodzený jav. Každý má predsa právo vybrať si slobodne tú cestu, ktorá mu najväčšmi vyhovuje. Avšak je to naozaj tak? Ide skutočne o slobodný výber, alebo o veľmi nenápadnú a premyslenú manipuláciu? Všetky kulty sú naozaj autentické, alebo mnohé z nich iba parazitujú na vede či náboženstve a pútajú záujem duchovne vyprahnutých ľudí, ktorí navyše nemajú potrebné vedomosti, aby mohli tieto lákavé, no prázdne sľuby prehliadnuť?

Mnohí z tých, čo sa venujú problematike náboženských siekt, sa spolu s ďalšími zamýšľajú nad tým, ako je možné, že v čase, keď je ľudstvo na takej vyspelej technickej úrovni a striktne racionálne pristupuje k riešeniu aktuálnych problémov, je zároveň svedkom toľkých otrasných tragédií zapríčinených náboženským fanatizmom vyvierajúcim často iba z fiktívnych futuristických a ničím nepodložených iracionálnych teórií či falošných nádejí. A pritom nejde iba o pseudonáboženské skupiny operujúce v rozvojových krajinách, kde pretrváva negramotnosť, z čoho sa dá predpokladať, že tamojšie obyvateľstvo je ľahšie zmanipulovateľné (ako to bolo napríklad pri nedávnom masakri v africkej Ugande, pri ktorom zahynulo vyše 800 obetí apokalyptického kultu Hnutie za obnovu Desatora Božích prikázaní); podobné udalosti sa odohrali aj v krajinách tzv. civilizovaného sveta (v Japonsku, vo Švajčiarsku, Francúzsku, v Kanade, USA i v ďalších štátoch). Kto sa nad tým zamýšľa, kladie si možno otázku, prečo človek pri výbere auta alebo zariadenia do bytu venuje tomuto rozhodnutiu dostatok času a racionálne zvažuje všetky za a proti, ale pri zvažovaní svojej duchovnej orientácie koná veľmi impulzívne, iracionálne, na základe veľmi subjektívneho krátkodobého emotívneho zážitku, ktorý sa navyše rôznymi metódami dá navonok navodiť a zinscenovať.

Korene duchovnej gravitácie

Aby sme však na tieto a mnohé ďalšie otázky mohli nájsť vhodné odpovede, pokúsme sa najskôr hlbšie pochopiť mechanizmus siekt, ich charakteristické črty, metódy, ktoré používajú, ale aj to, prečo sú pre ľudí – žiadnu vekovú a sociálnu kategóriu pritom nevynímajúc – príťažlivé.

Sekty napriek svojmu ideologickému fundamentalizmu a myšlienkovému stereotypu vedia niekedy až intuitívne reagovať na znamenia čias. Vycítia, o čo je v spoločnosti záujem a tomu často prispôsobia akcent svojho vonkajšieho pôsobenia. Nie je preto náhoda, že od čias, keď sa začali realizovať prvé lety do vesmíru, narastá počet tzv. ufologických kultov, ktoré svoju terminológiu prispôsobili vedeckému slov-

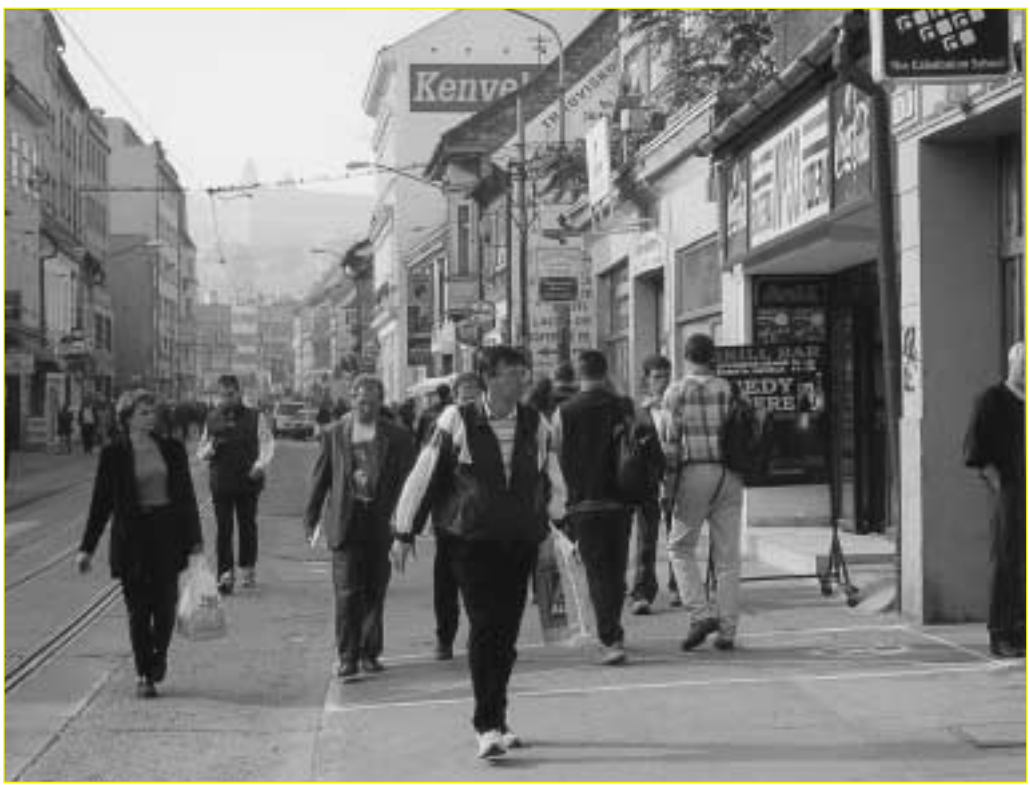

níku a futuristickej, miestami až utopickej predstavivosti ľudí. Pojem „Boh“ ich stúpenci nahradili pojmom „vyššie mimozemské civilizácie“, ktorých zástupcovia sa údajne kontaktujú práve so zakladateľom príslušného kultu, aby mu odovzdali dôležité posolstvo pre našu planétu.

Iným príkladom môžu byť kulty, ktoré sa prezentujú ako nenáboženské, moderné a vedecké zoskupenia, ponúkajúc ľuďom hodnoty, ktoré sú veľmi lákavé – zdravie, peniaze, úspech či sebavedomie. Často sľubujú veľmi jednoduché a údajne účinné riešenia, ponúkajú sugestívne vízie, hovoria o dokonalosti, harmónii, o nadobudnutí výnimočných, ba až nadprirodzených schopností. Na druhej strane majstrovsky podsúvajú verejnosti rôzne katastrofické scenáre, vykresľujú kontúry tohto skazeného a trpko skúšaného sveta a všetku vinu pripisujú zlyhaniu politických či náboženských inštitúcií a ich neschopnosti vyviesť ľudstvo z marazmu. Avšak namiesto racionálnych a reálnych riešení často iba využívajú duchovný a mravný úpadok, stratu hodnotovej orientácie, krízu súčasnej rodiny a oživujú v ľuďoch sklon k poverám, východným mystériám, okultizmu, ezoterike a všetkému, čo speje k úniku od reality a vytvára akýsi imaginárny svet plný falošných očakávaní a nádejí. Svet, ktorý sa navyše uzatvára sám do seba a strháva so sebou všetkých, ktorí doň vstúpia.

Takisto je zaujímavé, že sekty ako prísne autoritatívne až autokratívne spoločenstvá ťažia z toho, že sa všeobecne vo svete prejavuje kríza autority. Človek sa nerád podrobuje, tradičné hodnoty a konvencie sa skôr bagatelizujú ako vyznávajú, pravda sa relativizuje a nad ňu sa povyšuje vlastná, subjektívna skúsenosť a zážitok. Zdôrazňuje sa nezávislosť a samostatnosť na ceste k duchovnej dokonalosti, no tá sa – paradoxne – rýchlo pominie práve vtedy, ak človek do sekty vstúpi. Niekedy sa stáva, že človek hľadá v sekte azyl pred neslobodou, ktorú zažíva v rodine či v škole, ale na druhej strane je ochotný prijať omnoho ťažšie jarmo a navliecť si oveľa tesnejší chomút, ktorý mu sekta nepozorovateľne nasadzuje. Pritom si to nielenže neuvedomuje, ale nazdáva sa, že jeho voľba je dobrovoľná, nezvratná a šťastná.

Dnešný človek je vystavený mnohým stresom a má viac negatívnych ako pozitívnych zážitkov. Všade počúva o hrozbách vojny, o katastrofách, vraždách, nehodách, možno má i strach zo straty zamestnania alebo jednoducho nenachádza zmysel života či porozumenie v rodine. Čoraz viac ľudí prežíva pocit ohrozenia a neistoty, zápasí s osamelosťou a prázdnotou, uvedomuje si anonymitu davu, ktorého sú súčasťou. Mnohí sú nútení riešiť veľa existenčných otázok, bremeno rozhodovania oťažieva, no na druhej strane sú citovo vyprahnutí, nehovoriac o tom, že priestor pre ľudské osobné vzťahy sa umenšuje. Myslím, že aj to si veľmi dobre uvedomujú tí, ktorí tak pohotovo a sugestívne ponúkajú zázračné východiská a metódy, ako sa k nim dopracovať. No nielen to, ponúkajú práve to, po čom momentálne ľudia prahnú: pozornosť, spoločenstvo a cieľ.

Labyrint bez konca

Ako som spomenul v úvode, situácia na duchovnej scéne je zo dňa na deň neprehľadnejšia. Okrem tradičných náboženských siekt sa v čoraz väčšom počte začínajú vyskytovať rôzne ufologické, apokalyptické, ezoterické, parapsychologické, psychoterapeutické, či liečiteľské kulty. V zornom uhle záujmu nestojí iba kresťanstvo či východné náboženstvá, pozornosť sa usmerňuje aj na prírodné náboženstvá, mystériá a okultné praktiky, šamanizmus a rôzne staroveké orientálne praktiky nevynímajúc. Navyše mnohé z týchto smerov sa navzájom zmiešavajú, podobne ako prísady do pikantného jedla, čím vznikajú rôzne synkretické hybridy. Čo na tom, že sú niekedy navzájom až nekompatibilné, hlavné je, že sú – možno práve touto svojou absurditou – príťažlivé.

Viaceré kulty dnes rázne zmenili stratégiu prenikania do spoločnosti. Skrývajú sa za neidentifikovateľné občianske združenia a neraz i za štátne peniaze si rôznymi humánnymi či osvetovými aktivitami nakláňajú mienku verejnosti na svoju stranu a vytvárajú si pozitívny imidž. Postávanie na rohoch ulíc, ako to dosiaľ robia náborári Svedkov Jehovových, sa dnes už považuje za archaizmus; kulty používajú omnoho prepracovanejšie a ambicióznejšie metódy, prenikajú do štátnej správy, do renomovaných firiem, získavajú do svojich radov vplyvné a známe osobnosti, organizujú nákladné festivaly, pôsobia cez médiá. Využívajú svoju anonymitu, ale treba povedať, že vo veľkej miere aj nevedomosť a nepripravenosť ľudí správne reagovať na ich ponuky a odhaliť ich skutočné zámery.

Na Slovensku v porovnaní s okolitými štátmi, napríklad s Poľskom, kde v každom väčšom meste pôsobí poradenské centrum, výrazne absentuje dostatok odborných pracovísk, ktoré by objektívne a kvalifikovane monitorovali túto oblasť. O sieti takýchto zariadení či o systematickej a cielenej osvetovej činnosti zatiaľ nehovorím, hoci čosi sa začína hýbať aj u nás. Nedávno vzniklo Centrum pre štúdium siekt, špecializované pracovisko Ekumenickej rady cirkví v SR, ktorá spolu s Ekumenickou spoločnosťou pre štúdium siekt už štvrtý rok vydáva odborný časopis, štvrťročník Rozmer. Problematikou siekt sa zaoberá aj

Ústav pre vzťahy štátu a cirkví. Aj záujem ľudí o dianie na duchovnej scéne začína narastať. Všetko sa to však vyvíja iba pozvoľna, niekedy i živelne. Pozitívnym znamením je, že predstavitelia jednotlivých kresťanských cirkví vyjadrili svoju ochotu na tomto poli aktívne spolupracovať. Ako, to ukáže čas.

Sekta a jej tvár

Pokúsme sa charakterizovať, čo je sekta a aký je jej vnútorný mechanizmus. Definícií je hneď niekoľko, náhľady na takéto spoločenstvá sa ustavične vyvíjajú, ako sa vyvíja spoločnosť a okolnosti, ktoré jej rozvoj sprevádzajú. Dnes je už jasné, že sekta nemusí byť skupina so zanedbateľným počtom členov; sú sekty, ako napríklad Náboženská spoločnosť Svedkovia Jehovovi, alebo Scientologická cirkev, Cirkev zjednotenia (munisti) či Cirkev Ježiša Krista svätých neskorších dní (mormóni), ku ktorým sa na celom svete hlási niekoľko stotisíc, ba až niekoľko miliónov členov. Takisto sekta nemusí byť vždy skupina rebelov, ktorí na protest odišli z nejakej etablovanej cirkvi, pretože v súčasnosti, ako som už spomenul, mnohé kulty vznikajú syntézou viacerých prúdov, teda nie iba úpravou niečoho, s čím sa vo svojej pôvodnej cirkvi nevedeli vyrovnať, ako sa to v minulosti často stávalo. Sektu dnes vnímame – a na tom sa, myslím, zhodne väčšina odborníkov – skôr ako určité totalitné fundamentalistické spoločenstvo s výrazne autoritatívnymi črtami svojho vodcu alebo vedenia, ktoré má niekedy až patologické sklony uzatvárať sa do svojho vykonštruovaného sveta. Už sama definícia sekty naznačuje, aké charakteristické črty sú pre takéto spoločenstvo príznačné.

Prvou výraznou črtou sekty je dominantné postavenie guru alebo vodcu, zväčša jej zakladateľa, ktorému jeho stúpenci často pripisujú až božské atribúty a preukazujú mu neobmedzenú úctu. Vedie to k vytvoreniu silných pút, ba až závislosti, ktorá sa neskôr prejaví tým, že človek postupne obetuje svoju individualitu, mení identitu a začína sa na svet pozerať očami toho, ktorého považuje za boha či prinajmenej za jeho neomylného vyvoleného...

Možno sa opýtate, z čoho je takáto autorita odvodená a prečo je človek ochotný ju prijať. Autokratívne postavenie vodcu môže pochádzať z rôznych zdrojov – napríklad niekto vyhlási, že mal duchovné zjavenie, na základe ktorého bol z vyššieho sveta vyzvaný založiť „pravú“ cirkev. V orientálnych zoskupeniach pochádza autorita vodcu z tradície duchovnej postupnosti učiteľov (parampará), prostredníctvom ktorej žiakovi guru odovzdá duchovnú múdrosť pochádzajúcu od samotnej inkarnácie boha. Pretože guru prináša túto božskú múdrosť, prijíma sa ako boh a pripisujú sa mu božské atribúty. Guru sú preto často oslovovaní ako „Jeho Božská milosť“, „Božské Svetlo“, „Svetlo vedomia“, „Realizácia Boha“ a pod., čo im vtláča pečať neomylnosti a nadľudskosti. V oboch prípadoch, nech už je zdrojom autority zjavenie alebo posvätná tradícia, sa vytvára nebezpečný priestor na to, aby si mohol jeden v mene akejsi vyššej pravdy a idey podmaniť druhého, a to bezvýhradne. Príkladov, že k tomu naozaj dochádza, je mnoho a často sú alarmujúce. Za všetky uvediem aspoň svedectvo ženy spomínajúcej si na účinkovanie v kulte Most k slobode, ktorý v Českej republike vedie bývalá emigrantka z Brazílie pani Kulajová:

„O nejaký čas sa mi zdalo, že guru venuje príliš veľkú pozornosť manželovi jednej ženy. Potom povedala, že patrí k nemu, pretože boli predtým na nejakej planéte spolu. Tú ženu potom prinútila sa rozviesť. Bolo to tri mesiace po ich svadbe, na ktorej im sama požehnala. Žena to skutočne prijala a podala žiadosť o rozvod. Rozviedli ich okamžite, pretože boli spolu krátko. Bolo však vidieť, ako tým veľmi trpia. Ja som to nedokázala prijať. Guru za mnou poslala tú ženu, aby mi to vysvetlila. »Vieš, aká je to úžasná kariéra byť v takej blízkosti guru?« – presviedčala ma. Ona to svojmu bývalému manželovi praje a všetko je vraj v poriadku. Po tejto udalosti mnoho ľudí za nami

prestalo cestovať a guru vyhlásila, že kláštor sa pre verejnosť uzatvára“ (Rozmer č. 3/1998).

Na tomto príklade vidno, k akým hlbokým traumám a vnútorným poraneniam môže viesť prístup, aký stúpenci k svojmu guru prezentujú. Guru je pre nich sluchom, zrakom, hmatom, prosto všetkým. Stotožňujú sa s ním do takej miery, až sú presvedčení, že čokoľvek povie, je pravda a pre ich duchovný život to v danom momente musí byť najvýhodnejšie riešenie.

Natíska sa otázka, čo sú to za ľudia, že tak charizmaticky vedia ovládať iných? Čo ich robí magicky príťažlivými, že tisícky ľudí fascinujú do tej miery, že sú ochotní vzdať sa svojho rozumu, vôle, ale i možno výhodného postavenia, priateľov či rodiny? Louis West, profesor psychiatrie na kalifornskej univerzite, na to nepriamo odpovedá v časopise Time: *„Psychopati bývajú často očarujúci, inteligentní a nesmierne presvedčiví. Veľmi rýchlo si získavajú dôveru ľudí a dokážu nimi neuveriteľne obratne manipulovať, takže im sadnú na lep.“*

Avšak príčiny, pre ktoré členovia kultu prijímajú svojho guru bezvýhradne a absolutisticky ako najvyššiu autoritu, môžu byť aj oveľa prozaickejšie. Mnoho ľudí sa napríklad nerado rozhoduje a nesie na pleciach bremeno zodpovednosti, ktorá z toho vyplýva. Preto privítajú, ak to za nich niekto urobí a vyrieši ich životné situácie. Navyše „neomylnosť“ guru im poskytuje aj potrebnú istotu, o ktorú sa vo svojom živote môžu oprieť. Tento pocit istoty je pre nich dôležitý aj preto, že mnoho ľudí je jednoducho unavených hľadaním správnej cesty. Niekedy sa im zdá, že hľadajú ihlu v kope sena, toľko je dnes všakovakých –izmov a smerov. Dnešný svet sa im zdá príliš neprehľadný a zložitý. Ako by mal každý inú vieru, iné názory, inú stupnicu hodnôt. Jednoduchá odpoveď na zložité otázky, ktoré trápia väčšinu z nás, sa im preto javí ako vykúpenie. Hoci riešenia pálčivých problémov v skutočnosti nebývajú jednoduché, sekta ich na počkanie poskytne s nebývalou istotou, prehľadne, ucelene a veľmi jednoznačne. To mnohých hľadajúcich nadchne. Treba však zdôrazniť, že práve „neomylnosť“ a nekompromisnosť týchto zjednodušených odpovedí môže viesť k myšlienkovej fixácii a následne i k stagnácii, až úplnému pozastaveniu duchovného hľadania a vývoja takéhoto človeka. Ten sa už nemusí o nič starať, stačí, aby veril...

Druhým charakteristickým znakom, podľa ktorého môžeme sektu dešifrovať, je jej fundamentalistický prístup. Členovia takéhoto spoločenstva sa v rozhovoroch prestávajú pýtať na obsah daného výroku, dôležitejším je pre nich to, kto ho vyslovil, jeho zdroj. Človek stráca schopnosť vlastného úsudku a všetko interpretuje z pohľadu príručiek a inštrukcií vydávaných ústredím sekty. Podobne je to aj s posvätnými textami. Ich výklady sú nezriedka záväznejšie ako sväté knihy a väčšinou sú poplatné nielen učeniu, ale aj zámerom a metódam sekty. Niekedy sa stáva, že vedenie je nútené prehodnotiť či dokonca zmeniť hlavné doktríny, napríklad u apokalyptických kultov, predpovedajúcich deň skazy tohto sveta, ktorý, samozrejme, nenastal. Na vine v takýchto prípadoch nikdy nie je chybný výpočet „proroka“, ale nedostatočná viera stúpencov kultu, pre ktorých Boh túto očakávanú udalosť o nejaký čas odložil.

Niekedy môžeme pozorovať, že členovia kultu vedome či podvedome napodobňujú svoj vzor – vodcu – natoľko, že sa to viditeľne prejavuje nielen vo frázovitosti, ale aj v gestikulácii, intonácii, mimike či agresivite ich prejavu.

Tretím výrazným znakom siekt je výlučnosť. Sekta si dá veľmi záležať na tom, aby sa od okolitého sveta čímsi odlišovala. Často ide o nejakú ušľachtilú ideu, napríklad o nezabíjanie zvierat, neúčasť vo vojne až za cenu straty vlastného života a pod. Okrem ideí, ktorými sa sekta na verejnosti prezentuje, je to najmä životný štýl a jazyk, ktorý je pre sektu špecifický. Tým všetkým sa zdôrazňuje príslušnosť k danej sekte a u jej členov sa posilňuje pocit vzájomnej spolupatričnosti.

Zároveň s tým, ako sa člen kultu postupne s ním stotožňuje, silnie v ňom nedôvera voči okolitému svetu, ktorý sa mu ideológmi sekty predstavuje ako nepriateľ ohrozujúci jeho duchovný rast. Svet sa mu často vykresľuje ako démon, vo východných kultoch sa zasa vníma ako priestor, ktorý je ovládaný ilúziou (májou). Dá sa povedať, že priepasť medzi sektou a svetom sa vytvára vedome, aby sa v členovi živil pocit, že iba v rámci sekty môže byť bezpečný. Inak povedané, v človekovi narastá strach, ktorý je často hlavnou prekážkou, pre ktorú sektu neopustí.

BORIS RAKOVSKÝ

Ilustračné snímky: B. RAKOVSKÝ; A. MRÁKOVÁ

(Pokračovanie v budúcom čísle)

REPORT

Scientológovia žalujú zákon o sektách

Scientologická organizácia podala žalobu na Európsky súdny dvor pre ľudské práva v Štrasburgu proti novému francúzskemu zákonu o sektách. Žiadajú jeho stiahnutie, pretože podľa nich tento zákon porušuje základné práva na slobodu názoru, svedomia a náboženstva, ako aj slobodu tlače a združení. „Zákon povedie k tomu, že vo Francúzsku budú existovať väzni za svedomie a veriaci sa budú trestať pokutami a väzením“ – vyhlasuje Scientologická organizácia. Už pred vstúpením nového zákona do platnosti však boli vo Francúzsku odsúdení viacerí scientológovia kvôli podvodom. Ďalší proces sa ukončí v decembri v Paríži. KIPA/TK KBS

Štátna zákazka v rukách „cirkvi“

Scientologická cirkev (SC) pôsobí na našom území od začiatku 90. rokov. Až koncom tisícročia vystúpila z tieňa, keď v správe SIS na rok 2000 bola zaradená medzi rizikové pseudonáboženské sekty, ktoré garantujú základné ľudské práva v novej civilizácii iba svojim „očisteným, počestným“ osobám. V týchto dňoch finišuje finančne lukratívna realizácia vládnej siete Govnet pre Komplexný automatizovaný systém Rady obrany štátu – v približnej hodnote 2 miliardy Sk. V pozadí dodávateľskej firmy KISS, s.r.o., pritom stoja dve spoločnosti: Šped-Trans Levice, s.r.o. a Softip, a.s. z Banskej Bystrice. Práve Softip pod vedením Daniela Dobrotu patrí od roku 1995 k prominentným klientom kurzov Business Success int., ktorej majiteľ Pavol Timko je hlavou SC na Slovensku. Spolužiakom D. Dobrotu zo školských čias je súčasný minister školstva Milan Ftáčnik (predseda Rady vlády SR pre informatiku), a v orgánoch Šped-Trans Levice figuroval člen Republiko-vej rady SDĽ Jozef Buriš, ktorý zabezpečoval podporu KISS pri štátnych zákazkách. PAVOL SANTOR

(NÁRODNÁ OBRODA, 5. 10. 2001)

O zásadách psychomanipulácie

Z *Dokumentu o niektorých javoch spojených s činnosťou siekt* Ministerstva vnútra a administratívy Poľskej republiky:

„Dňa 18. novembra 1978 v Jonestowne v Guajane vyše 900 členov Svätyne ľudu Jima Jonesa spáchalo hromadnú samovraždu vypitím nápoja s kyanidom draselným počas makabrickej ceremónie; niektorí z nich boli zastrelení...; ✲ Dňa 19. septembra 1985 sa 80 členov sekty Datu Mangayanona z kmeňa Ata z ostrova Mindanao na Filipínach na odporúčanie kaplána otrávilo, „aby uvideli Božiu tvár"; ✲ Dňa 1. novembra 1985 sa na pláži vo Wakayame v Japonsku 7 žien, verných Cirkvi priateľov pravdy, po smrti vodcu sekty Kiyoharu Miyamoto upálilo zaživa; ✲ V auguste 1987 sa neďaleko Soulu v Južnej Kórei otrávilo 32 vyznávačov „bohyne" Pak Soon-Ja, uctievanej ako božstvo; obete mali podrezané hrdlá; ✲ Roku 1983 sa členovia ukrajinskej sekty Biele Bratstvo pokúšali spáchať hromadnú samovraždu; tragédii sa podarilo predísť vďaka zásahu polície; ✲ Dňa 19. apríla 1993 tragicky zahynulo 86 členov Rodu Dávidovho (medzi nimi 17 detí) v plameňoch farmy neďaleko mesta Waco v americkom Texase; ✲ V dňoch 4. a 5. októbra 1994 zomrelo 53 vyznávačov Rádu Chrámu slnka v Kanade a vo Švajčiarsku, ktorí spáchali samovraždu zastrelením či otrávením; ✲ Roku 1996 v Opole (Poľsko) bola zavraždená 73-ročná žena; páchateľkou bola jej 15-ročná vnučka, ktorá bola spojená s niektorým zo satanistických kultov; ✲ Roku 1998 v Lubline (Poľsko) spáchala samovraždu členka sekty Nebo – príčinou boli spory s inými členmi sekty kvôli manželstvu; ✲ V marci 1999 v Rudzie Ślanskej (Poľsko) dvaja 19-roční spáchali rituálnu vraždu so satanistickým pozadím, zabili 19-ročné dievča a 17-ročného chlapca."

To, samozrejme, nie sú všetky príklady tragických dôsledkov členstva v deštruktívnych skupinách, o ktorých sa zmieňuje uvedený dokument. Môžeme smelo povedať, že tieto prípady tvoria iba vrchol ľadovca. Koľko neuverejnených drám a tragédií sa odohrávalo a odohráva v rodinách, medzi ľuďmi, o ktorých osudy sa nestihli zaujímať médiá, pretože v nich nevideli senzáciu a mediálny tovar na predaj, na to dnes nikto nedá odpoveď. Podobne nik nezodpovie otázku, koľko ľudí, fascinovaných ideológiou sekty, sa svojím postojom vyčlenilo na okraj spoločnosti, rozbilo vlastné manželstvá, rodiny či obetovalo celý majetok pre „dobro" skupiny. Takéto všedné udalosti neobsahujúce senzácie, ako únosy alebo vraždy, nepútajú záujem verejnosti, ktorá si, žiaľ, neuvedomuje, že koreňom tohto deštrukčného počínania je psychická manipulácia.

Dramatické situácie, uvedené v spomenutom dokumente, prekvapujú a zdajú sa byť úplne nepravdepodobné. Šokujúci je pre nás fakt, že stovky až tisíce normálnych ľudí – naši priatelia, susedia – zanechávajú všetko, čo majú, opúšťajú rodinu a v predstave často úplne nepravdepodobných ideí sa sami vedome odsudzujú na život v nedôstojných podmienkach, dokonca i na smrť. Čo je však dôvodom, že sa ľudia zbavujú svojho života či života svojich blízkych? Aká ideológia je schopná otupiť pud sebazáchovy a túžbu po živote? Ako sa môžeme ubrániť pred vplyvom samozvaných guru a spasiteľov sveta, ktorí nám za vyznanie viery a poslušnosť sľubujú večný život? Čo robí človeka poddajným pre takú hlbokú závislosť na ideách a ľuďoch? Aká má byť naša reakcia voči tvoriacim sa náboženským a pseudonáboženským skupinám? Môže každá z nich vyvolať deštruktívnu závislosť?

Napriek existencii mnohých publikácií o tejto problematike nie je na uvedené otázky jednoduché odpovedať. Na základe určitých teoretických predpokladov vo vzťahu k už známym skupinám a ich metódam však možno predísť mnohým tragédiám. Objavujú sa hnutia, ktorých činnosť nemôžeme jednoznačne kvalifikovať ako deštruktívnu. Jednoznačné posúdenie pôsobenia pseudonáboženských hnutí nám navyše sťažujú rôznorodé, často okrajové hodnotenia ich spôsobov pôsobenia a náboru. Na jednej strane sa stretávame s tým, že rôznorodým skupinám pôsobiacim na formáciu ľudskej osobnosti sa pripisujú takmer nadprirodzené schopnosti, avšak na druhej strane sa bagatelizuje pôsobenie siekt tým, že sa ich v posledných rokoch rastúci význam vysvetľuje iba z pohľadu doteraz známych mechanizmov ľudskej psychiky.

Pravda – ako to väčšinou býva – sa nachádza uprostred. Je isté, že sekty si zakladajú na dokonalom poznaní ľudskej psychiky – chápu špecifickosť časov, v ktorých žijeme a snažia sa odpovedať na konkrétne ľudské problémy a potreby. Nebezpečenstvo sa však ukrýva v tom, že namiesto pomoci človeku a zbavenia ho stresu a nepokoja, podmaňujú si ho používaním niekedy rafinovaných psycho- a sociotechnických metód.

Manipulácia okolo nás

Žijeme v časoch, v ktorých často počuť o manipulácii. Tento pojem sa používa v rôznych kontextoch. Hovorí sa o genetických manipuláciách, o manipuláciách s člove-

kom a jeho vedomím za pomoci farmakologických prostriedkov a sociotechník, o psychickej manipulácii alebo o manipulácii prostredníctvom informácií šíriacich sa cez médiá. Titulky novín prezrádzajú, že sme vťahovaní do sveta politiky a manipulovaní, a už takmer podvedome pôsobí na nás smršť vtieravých reklám vnucujúcich nám výrobky, ktoré v skutočnosti ani nepotrebujeme. Čoraz častejšie však počuť aj o manipulačných technikách vyskytujúcich sa v pseudonáboženských hnutiach.

„Dnes už existuje celý „svet“ manipulácií prenikajúcich hlboko do medziľudských vzťahov. Manipulácia už dávno prestala byť výlučne atribútom propagandy vedenej prostredníctvom médií. Jej výrazné symptómy si môžeme všimnúť v rôznych formách interakcií (rodinných, susedských, priateľských, pracovných atď.). Sú viditeľné takmer vo všetkých sférach pôsobenia človeka, napríklad v obchode, administratíve, zákonodarstve, dokonca i vo vedeckých výskumoch či vo výchove. Tento fakt celkovo odôvodňuje užívanie – vo vzťahu k javu manipulácie – slova „svet“.“ (Lepa Adam: *Świat manipulacji*, Częstochowa 1995, str. 7 – 8)

Takto sa manipulácia javí ako neoddeliteľná súčasť civilizácie. Vo veľkej miere je všeobecným prvkom ekonomiky, obchodu i politiky. Celé naše spoločenstvo, konzumpcionizmus, voľný trh, „potrebuje“ prvky posúvajúce tento mechanizmus, potrebuje metódy, ktoré napomáhajú vhodné formovanie jednotlivcov a v súvislosti s tým aj celých spoločenstiev. A práve manipulácia svojím cieleným a skrytým pôsobením podsúva človeku úzko vyznačený obraz skutočnosti, ktorý spôsobí akceptovanie určitých doktrín a politických pôsobení. Od rodičov si prostredníctvom ich detí vynúti nákup reklamovaných výrobkov, spôsobuje slepú dôveru politických či náboženských fanatikov.

Z histórie

Hoci mechanizmy manipulácie sú našej civilizácii známe mnoho storočí, s ich praktickým a skutočným využitím sme sa stretli počas Kórejskej vojny, keď sa do čínskych zajateckých táborov dostali americkí vojaci. Skúsenosť z predošlých vojen vo väčšine prípadov ukazovala na zachovávanie dôstojnosti a odolnosť voči nepriateľskej agitácii mnohých zajatcov, ktorí neboli na ich strane. Kórejská vojna však prekvapila americké veliteľstvo mnohými prípadmi kolaborácie zajatcov. Objavili sa viaceré antiamerické a antiimperialistické výpovede na vlnách propagandových rádií, vysielajúcich programy pre vojakov aliancie. Tí sa zo začiatku domnievali, že Číňania donútili zajatcov mučením a hrozbou smrti k výpovedi, ktorá tak prekvapila americké spoločenstvo. Keď sa však väzni po uzavretí mierových zmlúv začali vracať, ukázalo sa, že veľa z nich bolo presvedčených komunistami, ktorí chválili Čínu a nenávideli „amerických vojnových provokatérov a kapitalistických zneužívateľov.“

Tento jav sa stal predmetom skúmania psychológov a sociológov. Po prvý raz sa vtedy objavil pojem „pranie mozgu“. Pod týmto pojmom sa ukrýval proces hlbokej zmeny vedomia. Problém, ktorým sa spočiatku zaoberali len armádni špecialisti v oblasti propagandy, sa pomaly začal vkrádať do vedomia celých spoločenstiev. Manipulácia sa stupňovito zovšeobecňovala čoraz väčšmi, stavajúc sa doménou reklamných špecialistov politického, ale aj náboženského fanatizmu.

O podobnosti medzi kórejskou metódou „prania mozgu“ a dnešnými indoktrinačnými metódami používanými v deštruktívnych sektách môže svedčiť príklad psychológov, ktorí sa stretli s problémom ľudí podrobených „kontrole mysle“ v nových náboženských hnutiach. V rámci terapie dávali pacientom čítať opisy „prania mozgu“ v čínskych zajateckých táboroch. Obete bez problémov spoznávali psychotechniky použité aj proti nim. Z toho vyplýva, že metódy, ktoré sekty používajú, nie sú originálnymi výtvormi charizmatických lídrov. Hoci časť z nich nadobúda takéto vedomosti intuitívne, používajú techniky, ktoré boli už predtým vedecky spracované a experimentálne dokázané.

Pranie mozgu a kontrola mysle

Takéto vojnové skúsenosti poskytli spoločnosti nové poznatky súvisiace so spôsobmi a možnosťami manipulácie. Vyššie uvedený príklad indoktrinácie vojenských zajatcov nakoniec nemusí tvoriť jediný spôsob vplyvu na ľudskú osobnosť. Dnešné sekty a pseudonáboženské hnutia nepoužívajú takéto radikálne a jednoducho zistiteľné metódy ingerencie do vedomia osoby. „Pranie mozgu“, ktoré sa použilo na amerických vojakoch, prudko zmenilo ich systém hodnôt a cítenie lojality. Praktizovalo sa s fyzickou presilou; osoba, ktorá sa mu podrobila, nemala žiadne pochybnosti o tom, že je v rukách nepriateľa. Oproti tomu pôsobenie deštruktívnych siekt sa výrazne vzďaľuje od chápania tradičného spôsobu „prania mozgu“ a spája sa radšej s kontrolou mysle, ktorá je častejšie vyhľadávaná a jemnejšia. V tomto prípade do popredia nevystupuje reakcia obrany obete. Manipulovaná osoba sa snaží spolupracovať s ľuďmi, ktorí sa pokúšajú získať nad ňou kontrolu. Táto osoba ich zasväcuje do svojich záležitostí a dodáva im informácie, ktoré môžu byť zneužité proti nej. A tak ako v prípade brutálneho „prania mozgu“ je jeho obeť po oslobodení schopná pomerne rýchlo zavrhnúť presvedčenia, ktoré jej boli nanútené, naopak, v prípade použitia metód kontroly mysle sa nový systém presvedčení stáva súčasťou identity a je veľmi ťažké ho odvrhnúť.

Psychomanipulácia sa nám teda javí ako spôsob vštepovania (cestou mnohonásobného opakovania) vedomostí, názorov, presvedčení, hodnotení nepodložených akoukoľvek racionálnou argumentáciou. V takto podanej definícii si môžeme všimnúť podobnosť s drezúrou. V nej sa zhora dané vlastnosti získavajú cestou mnohonásobného opakovania, s tým rozdielom, že tu máme dočinenia so špeciálnym druhom takejto „vychovávateľskej“ formy, ktorú môžeme nazvať informačnou alebo mysľovou drezúrou. Ak k tomu ešte pridáme fakt, že osoby, ktoré praktizujú manipuláciu, sú si vedomé svojich cieľov, môžeme o takejto manipulácii hovoriť ako o vedomom akte psychickej agresie. Tento proces v človeku, v jeho poznávacích štruktúrach, formuje silné a objektívne iracionálne presvedčenia. Ak je úspešný, nesúlad reality s týmito presvedčeniami (súc v rozpore a nemajúc racionálne jadro presvedčenia a racionálne kritériá chápania a hodnotenia javov) spúšťa mechanizmus reinterpretácie skutočnosti takým spôsobom, aby získal súhlas s falošným alebo iracionálnym presvedčením. Takto človek, ktorý raz uveril v pravdu, ktorú prijal a zapojil sa do jej hlásania, bude hľadať všetky argumenty, aby sám sebe aj iným potvrdil jej skutočnosť. Čiže indoktrinácia pozbavuje človeka schopnosti realistického hodnotenia skutočnosti, čo súvisí s tým, že potom je schopný celkovo sa podriadiť dokonca maximálne iracionálnym odporúčaniam ľudí, ktorí ním manipulujú.

Vhodným príkladom indoktrinácie v spoločenskom živote je „jediná pravdivá“ komunistická ideológia, ktorá mnoho

rokov vládla v našich štátoch. Avšak dnes, s ohľadom na výraznosť tohto fenoménu azda najmarkantnejšie prítomného v náboženskej oblasti, si indoktrinácia praktizovaná práve v pseudonáboženských hnutiach vyžaduje našu zvýšenú pozornosť a obozretnosť.

Obrana pred manipuláciou

Psychomanipulačné procesy sa stávajú čoraz jemnejšie a rafinovanejšie. Objavujú sa metódy pôsobenia na ľudské vedomie, ktoré doposiaľ neboli známe, alebo nevyvolávali obranné reakcie. V súvislosti so všetkými formami manipulácie môžeme konštatovať, že možnosti ovplyvňovania narastajú súčasne s pribúdaním vedomostí týkajúcich sa zákonitostí riadiacich procesy poznávania, ako aj so vznikom nových foriem mediálnej komunikácie. Na druhej strane tá istá veda však vytvára obranné metódy pred manipuláciou ako na individuálnej, tak aj na masovej úrovni. Zo skúmania okolností odolnosti voči manipulácii vyplýva, že existujú vlastnosti, vďaka ktorým sa ľudská bytosť stáva odolnejšou voči všetkým druhom manipulácie. Ide o vysokú úroveň tzv. emocionálnej inteligencie a otvorenosť voči skúsenosti a súčasne voči veľmi reflexívnemu postoju k novote. Skutočným nástrojom obrany proti manipulácii je zvýšenie úrovne vzdelania v spoločenstve. Z pohľadu odborníkov ide najmä o sprístupnenie vedomostí o vedome praktizovaných metódach manipulácie a propagandy a znalosti jazyka a jeho možnostiach využitia osobami pokúšajúcimi sa vplývať na ľudské vedomie.

Obrana pred manipuláciou na spoločensko-politickej úrovni je úzko spätá s tvorbou právnych noriem súvisiacich s pôsobením informačných zdrojov. Najlepšou obranou pred tým, aby neboli manipuláciou ohrozené všetky médiá (zároveň by jej boli vystavené aj naše pocity a svetonázor) je zaručenie slobody prejavu názorov a toku informácií.

Ďalším spôsobom obrany pred psychomanipuláciou je decentrácia a reflexívnosť, ktorá umožňuje analyzovať určitú situáciu z mnohých pohľadov. Tento prostriedok nie je stopercentne účinný, ale v mnohých prípadoch dovoľuje zmenšiť citlivosť na manipulačné procesy.

Prebiehajúca analýza javov spojených s psychomanipuláciou naznačuje, že je veľmi rozšíreným javom. Keď sa však hovorí o sektách, mnoho ľudí tvrdí, že aj keď nepochybujú o ich deštrukcii a negatívach, veria, že oni by sa nikdy do niečoho takého nezamotali. Iní sú presvedčení, že aj keď tento problém existuje, týka sa len malej časti populácie. Lenže fakt, že nepatríme do sekty, ešte neznamená, že nie sme manipulovaní. Manipulácia sa týka takmer každého z nás. Všetci sa stretávame s masovokomunikačnými prostriedkami, každý teda, kto z nich čerpá nezasvätene a nerozumne, je potenciálne ohrozený manipuláciou. Ako je nepostrádateľná profylaktika pred toxickými skupinami, nepostrádateľná je aj mediálna výchova. Najvhodnejšou metódou účinného boja proti manipulácii je analýza zdrojov a poukazovanie na sociotechnické zásahy, ktorými sa posilňuje politická a komerčná propaganda a novinárska nevýraznosť, pretože manipulácia prestáva byť nebezpečnou pre človeka vtedy, keď sa stáva zjavnou, pomenovanou a medializovanou.

Spôsoby vplývania

V rámci dnešných sociologických a psychologických vied existuje mnoho metód a teórií pokúšajúcich sa opísať procesy, ktoré deštruktívne sekty využívajú pri verbovaní nových členov. Prakticky sa nestretávame s dvoma rovnakými teóriami. Každá z nich tvorí niečo nové, často sa vzájomne doplňujú. Žiaľ, nemáme možnosť opísať všetky, ale často využívanou je teória profesora psychológie Roberta B. Cialdiniho. V procese manipulácie definoval šesť základných zásad používaných na presvedčovanie a sklon k ústupkom: 1. zásada vzájomnosti; 2. záväzok a dôsledok; 3. spoločný dôkaz; 4. zásada mať niekoho rád; 5. autorita a 6. nedostatok niečoho.

1. Zásada vzájomnosti

Jedna z najrozšírenejších a základných noriem ľudskej kultúry je obsiahnutá v zásade vzájomnosti. Táto zásada požaduje, aby sme sa odvďačovali za to, čo od niekoho dostávame. Dovoľuje nám veriť, že to, čo dávame, nie je stratené. Pocit záväzku v budúcnosti umožňuje vznik stálych relácií, transakcií a výmen, ktoré sa využívajú pre spoločenstvo. Preto všetci sú od malička vedení k tomu, aby ju dodržiavali, inak sa stretnú s negatívnou reakciou. Rozhodnutie súhlasiť so želaním dakoho je často učinené pod vplyvom tejto zásady, preto jedna z účinných taktík je poskytnutie niečoho, ešte pred tým, ako o to človek požiada. Praktizovanie tejto zásady sa darí vďaka trom jej vlastnostiam: 1. zásada je krajne silná, často prevyšuje vplyv iných činiteľov; 2. zásada platí dokonca aj pre tie rozhodnutia, o ktoré už nikto nežiada; 3. môže poskytovať nerovnomernú výmenu – zisk je oveľa väčší ako „darček“. Obmenou tejto metódy je navrhnutie ústupku, aby bol recipročne získaný ústupok druhej strany. Jednou z jej procedúr je požadovanie niečoho, čoho sa niekto určite nebude chcieť vzdať a následne zmenšenie tejto požiadavky, „ústupok“, aby ten druhý tiež v niečom ustúpil a dal nám to, o čo nám v skutočnosti išlo.

Obrana: Nezavrhnutie „darčeka“, ale prijatie ho v dobrej viere a ak sa ukáže, že ten, ktorý nám niečo dáva, chce na tom získať, tak sme oprávnení necítiť záväzok kvôli hodnote, ktorú sme dostali.

2. Záväzok a dôsledok

Ľudia túžia byť dôslední vo svojich slovách, viere, cieľoch a skutkoch. Táto tendencia pramení: 1. z osobnej dôslednosti, ktorá sa v spoločenstve vysoko cení; 2. z dôsledného správania, výhodného pre každodenný život; 3. z dôslednej orientácie umožňujúcej prekonanie komplikácií súčasnosti. Vďaka dôslednosti nášho prvotného rozhodnutia sa zmenšuje potreba, aby sme sa v budúcnosti ustavične zamýšľali nad tým, ako postupovať v podobnej situácii – je možné si pripomenúť skoršie rozhodnutie a zachovať sa dôsledne podľa neho. Kľúčom k využitiu tejto zásady k nátlaku je počiatočný záväzok: ľudia sú náchylnejší k tomu, aby súhlasili so splnením želania, ktoré súvisí s predchádzajúcim rozhodnutím. Mnohí z tých, ktorí presviedčajú, sa snažia nachýliť ľudí, aby prijali počiatočné rozhodnutie, ktoré vyhovuje tomu, čo plánujú neskôr od nich žiadať. Takéto záväzky sú účinnejšie, ak sú aktívne, verejné, vyžadujúce úsilie smerujúce k rozhodnutiu, ktoré vnímame ako vnútorne motivované a nevynútené. Keď už raz niekto prijme určitý postoj, má prirodzenú tendenciu správať sa v danej situácii neústupčivo a dôsledne. Túžba po tom, aby človek vyzeral dôsledne a takým aj bol, sa stáva zbraňou, ktorá má široké možnosti a často je jej pôsobenie výrazne v protiklade k jeho vlastným najlepším záujmom. Človek má tendenciu sa o svojom prijatí záväzku, aj chybného, opakovane uisťovať a pre odôvodnenie pravdy

skorších rozhodnutí si hľadá nové dôvody a ospravedlnenia. V dôsledku toho záväzky pôsobia dokonca dlhý čas po zmene podmienok, kvôli ktorým boli prijaté. Tento jav vysvetľuje skutočnosť podvodných praktík získavania ústupkov.

Obrana: Aby sme mohli lepšie rozoznať a vzoprieť sa nepoctivým vplyvom takéhoto nátlaku na naše rozhodnutia, je prospešné uvedomiť si signály vychádzajúce z nášho srdca: prvým signálom je, keď si uvedomíme, že sme tlačení záväzkom a dôsledkami súhlasu vyvolaného žiadosťami, o ktorých vieme, že ich nechceme plniť. Druhým signálom je, keď ešte predtým, než nám to bude jasné, pocítime, že počiatočný záväzok pramenil zo zámerného zavádzania a skreslenia reality. Vtedy je dôležité opýtať sa samého seba: Podstúpili by sme taký istý záväzok, ak by sme vedeli to, čo vieme teraz?

3. Spoločenský dôkaz

Jedným z prostriedkov určovania, čo je správne, je hľadanie toho, čo iní ľudia považujú za správne. Isté správanie považujeme v určitých situáciách za správne v takej miere, v akej vidíme, že to robia aj iní. Táto zásada sa môže používať na stimulovanie ústupkov voči žiadosti informovaním, že veľa iných už s tým súhlasilo (čím je ich viac, čím sú známejší a slávnejší, tým lepšie). Táto zbraň vplyvu nám pomáha odhadnúť, ako sa správať, súčasne nás však robí poddajnými voči útoku niekoho, kto klame preto, aby niečo získal. Táto metóda je najúčinnejšia pri dodržaní dvoch podmienok: 1. ak sa nás zmocní neistota, ak máme nedostatok sebavedomia, situácia nám prerastá cez hlavu, vtedy sme náchylnejší postupovať tak ako iní a myslieť si, že je to dobré; 2. ak sú nám tí „iní“ podobní.

Obrana: Aby sa zmenšila možná náchylnosť na falošný spoločenský dôkaz, treba vedieť naň jednoznačne reagovať a rozoznávať, že to, čo robia iní, by nemalo byť jediným základom našich rozhodnutí.

4. Zásada mať niekoho rád

Ľudia sú náchylnejší hovoriť „áno“ tým, ktorých poznajú a majú radi. Jednou z vlastností človeka, ktorá má vplyv, je fyzická atraktívnosť. Výskumy dokazujú, že táto pravda je oveľa väčšia, než sa zdá. Atraktivita vyvoláva haló-efekt, ktorý je príčinou toho, že si iní u atraktívneho človeka väčšmi všímajú jeho pozitívne vlastnosti. Ďalším činiteľom je podobnosť. Máme radi zväčša ľudí, ktorí sú nám podobní, sme náchylnejší povedať týmto ľuďom „áno“, často i bez zváženia tohto rozhodnutia. Tretím činiteľom je uznanie. Akokoľvek to môže byť niekedy protivné, keď sú komplimenty priveľmi priehľadné, obvykle v nás posilňujú naše sympatie a vďaka tomu vytvárajú väčší priestor našim ústupkom. Štvrtým činiteľom spôsobujúcim obľúbenosť je známosť, narastajúca vďaka častému kontaktu s osobou alebo vecou. Tento spôsob však funguje len vtedy, keď sú okolnosti stretnutia pozitívne, nie negatívne. Obzvlášť dobrou pozitívne pôsobiacou okolnosťou je spoločná činnosť, ktorá sa končí úspechom. Piatym činiteľom je obyčajné pripútanie. Spájaním človeka alebo vecí s niečím pozitívnym sa získava spoluúčasť na spoločnom „dobre“. Pozitívnou okolnosťou môže byť aj získavanie asociácií s nejakou obľúbenou udalosťou, ako aj dištancovanie sa od tých, ktoré sú v očiach pozorovateľa neobľúbené.

Obrana: Potenciálna účinná stratégia, ktorá zmenšuje nežiaduci vplyv filantropizmu na naše rozhodnutia, si žiada špeciálnu citlivosť na negatívne skúsenosti nechceného filantropizmu. Ak si človek uvedomí, že pri nejakých okolnostiach niekoho priveľmi ľúbi, treba, aby vo svojej mysli oddelil toho, ktorého má rád od toho, čo mu ponúka, a rozhodoval sa iba na základe dôkladného hodnotenia.

5. Autorita

Milgramove výskumy o poslušnosti ukázali veľkú náklonnosť k ústupkom, keď žiadateľom je nejaká autorita. Sila tendencie podriaďovať sa známym autoritám pochádza zo systematickej praktiky zameranej na vsugerovanie pocitu, že takáto poslušnosť tvorí základ vhodného správania. Navyše človek predpokladá, že tí, ktorí majú autoritu, majú aj určité vedomosti, múdrosť a silu. Z tohto dôvodu prijatiu autority nemusí vždy predchádzať logický úsudok, môže ísť o vyslovene inštinktívnu reakciu. Keď sa reaguje na autoritu takýmto automatickým spôsobom, vyskytne sa často tendencia reagovať radšej na symbol autority ako na skutočnú autoritu. Výskumy ukázali, že sú tri druhy symbolov autority: tituly, oblečenie a autá, a že osoby, na ktoré sa pôsobilo týmto spôsobom, si neuvedomovali ich vplyv na svoje rozhodnutie.

Obrana: Dôležité je položiť si v tejto súvislosti otázky: Je táto autorita skutočne expertom?; Do akej miery jej možno veriť (napr. jej poctivosti)? Prvá otázka obracia pozornosť od symbolov a zameriava ju na dôkazy toho, či je dotyčná osoba skutočne autoritou. Druhá naznačuje, že nielen vedomosti sú všetkým; treba varovať aj pred technikou vzbudzovania dôvery. Najskôr niekto vsugeruje manipulovaným o sebe drobnú negatívnu vlastnosť, aby vyzeral skromne a poctivo, čím sa jeho ďalšie informácie budú pre týchto ľudí javiť vierohodnejšie.

6. Pocit nedostatku

Podľa tejto zásady si ľudia väčšmi cenia možnosti, ktoré sú pre nich ťažšie dosiahnuteľné. Použitie tejto zásady spočíva v sugerovaní, že ponuka je ohraničená časom. Táto zásada pôsobí z dvoch príčin: 1. veci, ktoré možno ťažšie získať, sú pre nás väčšinou hodnotnejšie; naopak nemožnosť ich dosiahnuteľnosti svedčí o ich kvalite; 2. keď veci prestávajú byť dosiahnuteľné, strácame možnosť výberu. Podľa teórie o psychologickej reakcii na takúto stratu odpovedáme túžbou po niečom, väčšou než pred touto stratou.

Výskumy dokázali, že obmedzený prístup k vedomostiam má za následok, že po nich ľudia prahnú, väčšmi si ich cenia a sú pre nich presvedčivejšie. Pri cenzúre sa tento jav prejavuje dokonca aj vtedy, keď informácia nie je zamlčaná. Keď je zamlčaná, jej účinnosť je väčšia, pretože sa vníma ako informácia, ktorá je dostupná iba pre vyvolených (napr. „iba my máme pravdu“). Sú dve okolnosti, ktoré zväčšujú účinnosť pôsobenia tejto zásady: 1. to, čo prestáva byť pre nás dosiahnuteľné, si ceníme najväčšmi; 2. väčšmi nás priťahuje nedostatok toho, o čo sa konkuruje s niekým iným. Je ťažké rozumovo čeliť tomuto nátlaku nedostatku, pretože má schopnosť prebúdzať v nás emócie, ktoré sťažujú rozmýšľanie.

Obrana: Ako určitú výstrahu možno vnímať náhlenie sa, spôsobené situáciou, v ktorej pociťujeme nedostatok. Po uvedomení si týchto varovných signálov môžeme podstúpiť kroky k tomu, aby sme vychladli z emócií a triezvo ohodnotili skutočný zámer danej ponuky.

PIOTR JANASZEK

Preložil: ROMAN KOSTKA

REPORT

1,033 miliardy katolíkov

Zo Štatistickej ročenky Cirkvi vyplýva, že počet katolíkov z celkového hľadiska na celom svete rastie, avšak v Európe a Oceánii mierne klesá. K 31. decembru 1999 bolo v Južnej Amerike už 494,7 milióna katolíkov, čo je takmer polovica (47,8 %) celosvetového stavu. Celkový počet pokrstených na svete sa udáva počtom 1,033 miliardy. Z toho Severná Amerika má 212,1 milióna katolíkov, čo je 63,2 % obyvateľstva. V Európe zaregistrovali 281,7 milióna katolíkov, čo zodpovedá 41,1 % obyvateľstva. Napriek tendencii rastu zostáva podiel katolíkov v Afrike 16,2 % a v Ázii 2,9 %. KP/TK KBS

Taliansko najkatolíckejšie v Európe

Zo Štatistickej ročenky Cirkvi tiež vyplýva, že Taliansko napriek všetkým spoločenským zmenám zostáva európskou krajinou s najväčším počtom katolíkov. K 31. decembru 1999 bolo 97 % z 57,3 milióna Talianov pokrstených. Nasleduje Poľsko s 95,7 % pokrstených veriacich a Malta s 94,6 %. Lichtenštajnsko má 78 % katolíkov, Rakúsko 75,3 %, Švajčiarsko 46,2 % a Nemecko 33,9 %. Najnižší počet katolíkov je vo Fínsku, len 0,15 %. V celej Európe vrátane Európskej časti Ruska, tvoria katolíci 41,1 % obyvateľstva. KP/TK KBS

Eucharistické spoločenstvo luteránov a anglikánov v Kanade

KANADA – Luteráni a anglikáni v Kanade sa rozhodli zaviesť medzi sebou úplné eucharistické spoločenstvo. Toto rozhodnutie vyniesla Synoda anglikánskej cirkvi Kanady vo Waterloo v Ontariu. V tzv. Deklarácii z Waterloo sa okrem iného poukazuje na to, že historicky podmienené teologické diferencie medzi oboma spoločenstvami by nikdy neviedli k vzájomnému obviňovaniu z herézy. Spoločné skúsenosti z pastorácie a misií v Kanade viedli k prevereniu rôznych teologických a cirkevno-politických stanovísk. Rozhovory oboch cirkví trvali dvadsať rokov.

KP/TK KBS

Zatkli kresťanských učiteľov

NEPÁL – V Nepáli zatkli piatich kresťanských učiteľov s obvinením, že obracali hinduistických žiakov na kresťanstvo. Ako ďalej informuje ázijská katolícka spravodajská agentúra UCA News, ide o vicerektora a učiteľov zo Somang Academy v meste Thecho. Túto školu založili pred štyrmi rokmi kórejskí kresťania. V Nepáli je náboženská sloboda, misijná činnosť je však prísne zakázaná a trestá sa do šiestich rokov väzenia. Zatknutia prebehli po sťažnostiach rodičov. Škola označila túto akciu ako štvavú kampaň.

KP/TK KBS

Obrátenie arcibiskupa Milinga

VATIKÁN – Vatikán dal arcibiskupovi Milingovi ultimátum do 20. augusta. Vo vyhlásení Kongregácie pre náuku viery sa hovorilo, že pokiaľ by sa dovtedy neodlúčil od Márie Sung, neprerušil spojenie s Cirkvou zjednotenia a nezložil sľub vernosti Cirkvi a pápežovi, bude exkomunikovaný.

Toto vyhlásenie je v súlade s cirkevným právom. V polovici augusta Vatikán potvrdil, že sporný africký arcibiskup Rímskej kúrie Emmanuel Milingo sa chce vrátiť do Katolíckej cirkvi. Kongregácia pre náuku viery sa vyjadrila, že pápež Ján Pavol II. arcibiskupovi na stretnutí otcovsky pripomenul jeho zodpovednosť pred Bohom a Cirkvou. „Milingo sa po poľutovaniahodných činoch, ktoré spáchal, rozhodol, že aby sa mohol úplne zmieriť s Cirkvou, bude sa istý čas venovať premýšľaniu a modlitbe“ – píše kongregácia.

Podľa talianskeho denníka Il Messaggero sú funkcionári Cirkvi zjednotenia – Munovej sekty – veľmi nahnevaní pre tento obrat v afére Milingo. Zástupca hovorcu Svätej stolice Ciro Benedettini vyjadril úctu k citom Milingovej manželky Márie Sung. Súčasne však žiadal úctu aj k duchovnej ceste utrpenia, ktorú teraz prekonáva arcibiskup Milingo. Bez toho, že by predstaviteľov Munovej organizácie priamo spomenul, vyjadril Benedettini ostrú kritiku pokusov zneužívať prípad Milingo na iné účely. „Takáto klíma škodí obom stranám. Pre blaho všetkých zúčastnených prípad potrebuje diskrétnosť a pokoj“ – zdôraznil Benedettini.

Skutočnosť, že Cirkev zjednotenia dávno pripravovala stratégiu konfliktu s Katolíckou cirkvou, potvrdil hovorca Munovej organizácie Phillip Schanker svojimi vyjadreniami: „Podľa úsudku našej organizácie je existencia katolíckeho kňaza najlepším predpokladom pre manželstvo. Milingo mal pred svadbou v USA kontakty so združeniami ženatých bývalých kňazov a mal prednášky v afro-amerických farnostiach rôznych vyznaní“ – vyhlásil Schanker a pohrozil: „Viacerí náboženskí vodcovia v USA sú v prípade Milinga pripravení žiadať dodržiavanie ľudských práv.“ Ďalej hrozil súdnymi procesmi proti všetkým médiám, ktoré budú jeho náboženské spoločenstvo označovať ako sektu!

Bývalý pracovník Cirkvi zjednotenia v Taliansku vyhlásil, že zapojenie arcibiskupa Milinga do aktivít tejto organizácie sa plánovalo mnohé roky a uskutočňovalo krok za krokom. Jej bývalý hovorca v Taliansku Franco Pasqualini pre denník La Stampa povedal, že okrem Milinga vybudovala kontakty aj s inými katolíckymi kňazmi a teológmi. Hľadanie „charizmatických“ kontaktných osôb v iných cirkvách je podľa neho podstatnou súčasťou „nadkonfesionálnej“ stratégie zakladateľa organizácie rev. Muna. Dodal, že ľahšie je im prenikať do protestantských cirkví. V Katolíckej cirkvi vraj bol Milingo pre projekty Muna najvhodnejšou osobou. Arcibiskup sa podľa Pasqualiniho údajne vyznačuje „mnohovrstvovou religiozitou, ktorá spája archaické s moderným, a predsa sa pridŕža pravovernosti.“

Potom bývalý hovorca pokračoval: „Najprv chcel Mun nasadiť arcibiskupa v skrytosti ako istý druh koordinátora pre katolíkov blízkych Cirkvi zjednotenia. Ale potom sa veci vyvinuli inak a rozhodlo sa, že vzťahy Muna a Milinga sa zverejnia. Cirkev zjednotenia si myslela, že Milingo jej otvorí dvere k dialógu s Vatikánom.“

KP/TK KBS

Sťažené katolícko-židovské vzťahy

Medzinárodná rada kresťanov a židov ICCJ sa kvôli kríze okolo Komisie historikov pre výskum úlohy pápeža Pia XII. v nacistickom období obrátila na kardinála Waltera Kaspera, predsedu Pápežskej komisie pre náboženské vzťahy. „Táto kríza nesmie ovplyvniť obnovu katolícko-židovských vzťahov" – píše sa v liste Rady. ICCJ skritizovala výroky nemeckého jezuitu historika Petra Gumpela, ktorý židovskej komisii vyčítal, že cielenou indiskrétnosťou a polemickými výpoveďami znemožnila serióznu vedeckú prácu. Rada vyjadrila tiež znepokojenie z jazyka obvinení, ktorý má vraj klasický antisemitský podtón a podľa nej nezodpovedá jazyku po Druhom vatikánskom koncile, čo vraj sťažuje prácu komisie. Zmiešaná skupina historikov bola poverená prezrieť materiály o Piovi XII. a jeho úlohe počas druhej svetovej vojny. V júli 2001 židovskí historici svoju prácu zastavili, pretože Vatikán vraj utajovaním časti materiálov bráni výskumu.

KP/TK KBS

Krst mormónov je pre katolíkov neplatný

VATIKÁN – Krst mormónov je podľa katolíckeho chápania neplatný. Vyhlásila to Kongregácia pre náuku viery v rozhodnutí uverejnenom v Osservatore Romano 17. júla. „Pre katolíkov je krst v nekatolíckych cirkvách v zásade platný, ale chápanie tejto sviatosti v Cirkvi Ježiša Krista svätých neskorších dní je príliš odlišné od katolíckeho" – hovorí sa v komentári.

KP/TK KBS

Rozporuplné názory v čase vrcholného stredoveku (3)

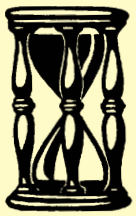

Wiclef si vytvoril celkom nový pojem Cirkvi. Pápežstvo je podľa neho zbytočné. Jedinou hlavou Cirkvi je Kristus. Pravými členmi Cirkvi sú len tí, ktorí sú bez hriechu, milujú Krista a v duchu Krista konajú. Bez hriechu zostávajú iba tí ľudia, ktorých Boh na to pred začiatkom sveta predurčil. Žiadna autorita, cirkevná ani svetská, nie je platná a jej rozkazy sa nesmú poslúchať, ak ten, kto ich zastáva, stratil hriechom posväcujúcu milosť. Z takýchto zásad plynuli ďalšie závažné dôsledky. Ak Boh dopredu rozhodol o konečnom osude človeka, je zbytočný rehoľný život, úcta svätých a ich pozostatkov, modlitby za zomrelých, odpustky a vlastne i sviatosti. V čoraz väčšmi stupňovanom radikalizme Wiclef výslovne zavrhol ušnú spoveď, birmovanie, pomazanie nemocných, následne spochybnil Eucharistiu (transsubstanciu), a tým aj sviatostné kňazstvo. Bibliu, ktorej exegéza kvitla od čias Rogera Bacona, vyhlásil za jediný prameň kresťanskej náuky, ale tiež za jedinú autoritu vo veciach svetských. Preto sa tiež pričinil o jej preklad do ľudovej reči a sám, ako sa zdá, preložil Nový zákon. Wiclefa pre jeho znalosť Biblie nazývali „doctor angelicus". Nešlo však len o teoretickú rovinu. Keď Wiclef v samých základoch otriasol autoritou Cirkvi, mohol jeho stúpenec John Ball postúpiť ďalej a pokúsiť sa otriasť i autoritou svetskou. John Ball bol revolucionár a najradšej by bol povraždil všetkých nadriadených. Sedliaci počúvali jeho kázne a roku 1381 sa dali strhnúť k otvorenej vzbure, ktorú bolo nevyhnutné krvavo potlačiť. Potom sa už Wiclef netešil priazni kráľovského dvora. Keď canterburský arcibiskup jeho náuku roku 1382 odsúdil, musel opustiť Oxford. Odišiel na dedinskú faru do Lutterworthu, kde roku 1384 zomrel. Krátko pred smrťou napísal hlavné dielo *Trialogus,* v ktorom vysvetlil svoje názory o Cirkvi.

O niekoľko rokov po smrti sa spustila proti nemu lavína nesúhlasu. Roku 1413 pápež Ján XXIII. odsúdil všetky Wiclefove diela a o dva roky nato Kostnický koncil odsúdil jeho 45 téz. Medzi nimi aj tieto: *„Ak žije biskup alebo kňaz v stave smrteľného hriechu, potom nemôže s platnosťou posväcovať, ani premieňať, ani udeľovať sviatosti, ani krstiť; V evanjeliu nestojí, že Kristus prikázal omše; Ak človek úprimne oľutuje svoje hriechy, potom je spoveď zbytočná a nepotrebná; Ak je pápež zatratený a zlý a následne je údom diabla, nemá moc nad veriacimi, iba keby mu bola daná od cisára; Svetskí páni môžu svojvoľne vziať Cirkvi majetky, ak ich majitelia žijú bežne v stave hriechu."* Ukázalo sa, že tieto tézy sú také nebezpečné, že pápež Martin V. nariadil, aby boli Wiclefove diela zničené a biskupovi z Lincolnu rozkázal, aby dal vykopať Wiclefove kosti a dal ich spáliť, čo sa aj roku 1428 stalo. Ďalšie praktické dôsledky jeho náuka v Anglicku nemala. Štátna moc sa postavila na stranu Cirkvi a Wiclefových prívržencov, ktorým sa hovorilo *lollardi*, potlačila.

Ohľadom reformátora Girolamo Savonarolu, ktorý zahynul na hranici vo Florencii 23. mája 1498, už vieme, že za jeho smrť nenesie zodpovednosť Cirkev, ale dnes už nejestvujúca Florentská republika. Tam premenil tento dominikán a predstavený kláštora San Marco po vyhnaní Mediciovcov mesto na „Boží štát" (1494), v ktorom mal občiansky život prebiehať len celkom podľa jeho predstáv (napr. procesie a duchovné hry namiesto karnevalu, zrieknutie sa luxusu a šperkov, zákaz návštevy šermiarskych a tanečných škôl, častejšia spoveď a prijímanie Eucharistie, častá spoločná modlitba). Zrážka s pápežom Alexandrom VI., ktorý chcel mesto pripojiť ku svätej Lige, hoci ono sa prikláňalo k Francúzsku, nenechala na seba dlho čakať. Zákaz prejavu na verejnosti mal výrečného kňaza obrať o jeho najdôležitejšiu zbraň. Zlyhali mnohé pokusy o vysvetlenie písomnou formou alebo prostredníctvom poslov. Ako neskôr u Luthera, dozrelo aj u Savonarolu presvedčenie, že pápežovi chýba dobrá vôľa, ba že nie je ani kresťan. Savonarola na rozdiel od Luthera neodsúdil úrad pápeža, len „nehodnú osobu" zastávajúcu úrad. Keď pápež exkomunikoval Savonarolu a pohrozil tým aj celému mestu, ak nič nepodniknú proti tomuto mníchovi, dosiahli Savonarolovi nepriatelia u mestskej rady, aby ho zatkli. Mučením si vynútili priznanie formulované právnikom, že nie je zoslaný Bohom a že ľudí podviedol. Pred predstaveným dominikánov, ktorý prišiel z Ríma, však svoje výpovede odvolal. Keď sa odmietol podrobiť „skúške ohňom" – ako predtým sľúbil – bol pod nátlakom ľudu s dvoma rehoľnými spolubratmi obesený a spálený. Jeho popol starostlivo vyzbierali a hodili do rieky Arno. Po 400 rokoch na miesto Savonarolovej popravy umiestnili pamätnú tabuľu a od roku 1955 sa dominikáni usilujú o jeho vyhlásenie za blahoslaveného. VILIAM JUDÁK

(Pokračovanie v budúcom čísle)

REPORT

Cirkvi musia brať vážne „boom“ ezoteriky

„Súčasný rozmach ezoteriky je výrazom nového náboženského hľadania a ponuky sú často nebezpečné“ – konštatoval rakúsky teológ, odborník na médiá, páter Augustin Pötscher v súvislosti s výsledkami ankety na tému: V čo veria Rakúšania? „Nová túžba po spiritualite je citeľná aj v každodennom živote a je zreteľným signálom toho, že štýl života postmoderny sa skončil. Pre Cirkev je táto voľne sa vznášajúca religiozita výzvou, na ktorú musí reagovať. (...) Súčasný vývoj však prináša aj nebezpečenstvá. Mnohé ponuky ezoteriky naberajú čoraz výraznejšie sektárske rysy a privádzajú naivných veriacich do ideovej a materiálnej závislosti. Tu sa nemôže spoločnosť nezúčastnene prizerať“ – zdôrazňuje rakúsky teológ a pýta sa: „Veď človek verí duchom, dušou i telom, všetkými zmyslami. Nemá tu naša vlnová dĺžka často primalý rozsah?

KP/TK KBS

Pokémon propaguje pohanstvo

Najväčšie spohanšťovanie národa sa v súčasnosti uskutočňuje prostredníctvom kreslených seriálov ako Pokémon a Digemon. Tento názor zastáva mníchovský pedagóg prof. Helmut Zöpfl. Podľa neho šíria tieto v Japonsku „lacno“ nakúpené seriály primitívne povery. Ich obsah odporuje nielen kresťanstvu, ale i každému humánnemu náboženstvu. Za nanajvýš problematický považuje tento pedagóg a autor mnohých kníh aj kreslený seriál Tom a Jerry, v ktorom proti sebe nezmyselne bojujú mačka a myš. Všetky takéto filmy sprostredkujú deťom toto posolstvo: Je to veselé, urobiť druhému niečo zlé. Ako ničivú pre detskú dušu označuje prof. Zöpfl skutočnosť, že v týchto kreslených seriáloch sa nerobí rozdiel medzi dobrom a zlom. Pedagóg sa ďalej sťažuje, že žiaci nepoznajú žiadne básne, piesne ani modlitby. Namiesto toho bez problémov rozpoznajú postavy Pokémonov. Zöpfl varuje aj pred prehnanou konzumáciou televízneho vysielania. Až 80 percent žiakov základnej školy sedí denne okolo troch hodín pred obrazovkou. Pritom im často chýbajú primárne skúsenosti s prírodou. Prof. Zöpfl kritizuje tiež vzdelávaciu politiku, ktorá by chcela už najmenším deťom v prvých triedach i materských školách umožniť prístup k počítačom a internetu. V niektorých reláciách súkromných spoločností sa objavujú rúhania voči Bohu a sčasti i rasizmus. O postihnutých sa vtipkuje v zmysle „tak im treba“. Nestačí, ak budú kresťania nad týmto stavom lamentovať, musia sa zasadzovať o to, aby sa uplatňovali hodnotné programy. Nevyhnutné sú aj okamihy, kde sa ukazuje cena života – konštatoval prof. Zöpfl.

SVĚTLO č. 38/2001

Budhistické meditačné centrum

MAĎARSKO – Budhisti otvorili 1. júla v Budapešti najväčšie meditačné centrum Maďarska. Centrum umiestnené v bývalom pivovare je najväčším aj v strednej Európe, ako vyhlásil hovorca budhistov v Budapešti. Ďalšie takéto zariadenia sú v Českej republike, v Poľsku, Rakúsku, Nemecku a v Španielsku. Centrum posvätil láma Ole Nydahl, príslušník tibetského budhizmu.. KIPA/TK KBS

Záujem o Korán

Posvätná kniha moslimov zmizla v ČR z pultov predajní a knižníc. Záujem o Korán vzrastá aj na Slovensku. V istom bratislavskom kníhkupectve sa predtým o Korán zaujímali v priemere dvaja čitatelia za mesiac. V súčasnosti jeho predaj vzrástol asi trojnásobne. Korán bol zatiaľ preložený len do češtiny. V tomto jazyku si záujemcovia môžu prečítať aj preklad džihádu. Zvýšený záujem prejavujú čitatelia tiež o knihu *Střet civilizací, boj kultur a proměna světového řádu*, ktorá je analýzou stavu svetovej politiky po skončení studenej vojny. „Máme niekoľko telefonátov denne a ľudia si knihu rezervujú vopred“ – povedali nám v kníhkupectve. Z piatich kusov Koránu, ktoré sú k dispozícii v Slovenskej národnej knižnici v Martine, bol uplynulý týždeň voľný len jeden. Zmiznutie svätej knihy islamu z obchodov aj knižníc v ČR je dôkazom, že sa Česi v súvislosti s teroristickými útokmi na USA začínajú zaujímať o to, či islamské učenie oprávňuje Usáma bin Ládina zabíjať nevinných ľudí a vyhlásiť svätú vojnu proti neveriacim. Predtým si Korán požičiavali iba zasvätení čitatelia a odborníci, teraz si chcú prečítať základy islamského náboženstva aj ľudia, ktorí sa dosiaľ oň vôbec nezaujímali, uviedli Lidové noviny. „Veľký nárast zaznamenávame nielen pri Koráne, ale aj pri všetkej literatúre, ktorá sa zaoberá islamským náboženstvom, kultúrou alebo históriou islamských krajín“ – povedala knihovníčka Národnej knižnice v Prahe. NOVÝ ČAS, 15. 10. 2001

Sekty v USA lobujú

USA – Prezident USA George W. Bush bude onedlho menovať nového mimoriadneho veľvyslanca pre medzinárodnú náboženskú slobodu. Prezident navrhuje na toto miesto Johna V. Hanforda. Tento post zastával doteraz Robert Seiple, bývalý prezident nadácie World Vision. Baptistický teológ Hanford doteraz pracoval u republikánskeho senátora USA Richarda Lugara a je známy ako tvorca zákona USA o medzinárodnej náboženskej slobode schváleného roku 1998. V tom istom roku sa vytvorila aj komisia pre náboženskú slobodu ako poradkyňa vlády slúžiaca na to, ako najlepšie napomáhať náboženskú slobodu na celom svete. Mimoriadny veľvyslanec je súčasne aj jej členom. Táto komisia každoročne uverejňuje správy o celosvetovej situácii v oblasti náboženskej slobody. Správy sa však niekedy stretávajú s kritikou z Európy, pretože formulácie v nich sú občas i výsledkom intenzívneho lobingu siekt udomácnených v USA. KP/TK KBS

Kresťania sú najprenasledovanejší

Z celosvetového hľadiska sú kresťania najprenasledovanejším náboženským spoločenstvom. Vyhlásilo to Pracovné spoločenstvo pre náboženskú slobodu Švajčiarskej evanjelickej aliancie pri príležitosti pamätného dňa OSN pre obete mučenia, ktorý sa slávil 26. júna. V Číne sa naďalej zatýkajú a mučia členovia neregistrovaných cirkví. Rovnako v Severnej Kórei a Laose. Zle sú na tom aj kresťania v južnom Sudáne, ktorých často odvlečú a predávajú ako otrokov a telesne i duševne ich veľmi kruto týrajú. Tajné správy z rôznych islamských krajín, v ktorých sú prívrženci kresťanstva mučení a zabíjaní, stále znova prenikajú na Západ. Pracovné spoločenstvo vyzýva spolu s inými organizáciami verejnosť, aby sa zasadzovala za tieto obete mučenia. Kresťanov vyzýva, aby aj v modlitbách mysleli na ľudí prenasledovaných za svoju vieru. KP/TK KBS